

№3 мамыр
м а й 2019 (16)

ZIAT

**Қадырова Ш.
Батыс Қазақстан облысы
білім басқармасының
басшысымен сұхбат
4б.**

Редактор бағаны

Елбасымыз Н.Ә. Назарбаев «Қазақстан жолы - 2050»: бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» Жолдауында: «Біз үшін болашағымызға бағдар ететін, ұлтты ұйыстырып, ұлы мақсаттарға жетелейтін идея бар. Ол – Мәңгілік Ел идеясы» деп, халқымызды алда күтіп тұрған асқар асуларды, төтенше маңызды мақсат-міндеттерді атап көрсетіп берген еді. Осы Жолдауда Қазақстан Республикасындағы білім беру мәселесін айрықша атап көрсетіп (Қазақстан жолы – 2050. 4 бағыт. БІЛІМ ЖӘНЕ КӘСІБИ МАШЫҚ - ЗАМАНАУИ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНІҢ, КАДР ДАЯРЛАУ МЕН ҚАЙТА ДАЯРЛАУДЫҢ НЕГІЗГІ БАҒДАРЫ/ Біздің жұмыстарымыздың білім беру саласындағы басымдықтары), бұл салаға жаңашылдық енгізіп, түрліше реформалауды баса айтып көрсеткен.

Кез-келген мемлекеттің болашағы оның білім және ғылым деңгейінің қаншалықты дамуына тікелей байланысты. «Ел болам десек - бесігінді түзе» деп ұлы Мұхаң айтқандай, осы күні өсіп-жетіліп келе жатқан жас жеткіншектерге, оқушылар мен студенттерге білім берудің соны тәсілдерін қолданып, олардың қоғамда толық азамат болып қалыптасуына ықпал ете білу керектігі күн тәртібінен түспеген мәселе.

Осы орайда «ZIAT» ғылыми-әдістемелік орталығы» ЖШС 2016 жылдың мамыр айынан бастап шығаратын «ZIAT» ғылыми-әдістемелік журналы білім беру және ғылым кеңістігіндегі инновациялық жаңалықтарды және педагогтар, студенттер, оқушылар мен мектепке дейінгі жастағы бүлдіршіндердің ғылыми-танымдық еңбектерін жариялап отырмақ. Журналдың негізгі міндеті: оқушылар, студенттер және ұстаздардың түрлі тақырып бойынша жазған еңбектерін көпшілік назарына ұсыну, мұғалімдерге білікті педагог ретінде қалыптасуға жәрдемдесу, ғылымдағы әр деңгейдің арасында қарым-қатынасты нығайтуға әрекет ету. Журнал мектепке дейінгі мекемелерден бастап жоғары оқу орындарына дейінгі аралықтағы мәселелерді қамтиды.

**№3 (16)
май 2019**

Құрылтайшы/Учредитель
"ZIAT" Ғылыми-әдістемелік орталығы
Научно-методический центр "ZIAT"

"ZIAT" журналы 2016 жылы 25 мамырда
Қазақстан Республикасы Мәдениет және
Ақпарат министрлігінде тіркеліп,
№16000-Ж куәлігі берілген.
Журнал "ZIAT"
зарегистрирован 25 мая 2016г
в министерстве Культуры и информации
Республики Казахстан и выдано
свидетельство №16000-Ж.
ISSN: 2617-1937

Журнал Қазақстан Республикасының
мерзімді баспасөз тізіміне енгізілген.
МББ индексі 74926.
Журнал включен в список
периодических изданий
Республики Казахстан.
Индекс ППИ 74926.

Шығу жиілігі: Жылына 6 рет шығады
Мақалалар қазақ, орыс, ағылшын
тілдерінде басылады.
Периодичность:
Выходит 6 раз в год,
материалы публикуются на
казахском, русском, английском языках.

Адрес редакции:

010000

г.Нур-Султан,
ул. Иманова 50

E-mail:

ziat.journal@mail.ru

Сайт:

www.centeroir.kz

Журналды редакциядан
сатып алуға болады.
Жазыламын деушілер
жоғарыдағы мекен-жайға
хабарласа алады.

Таралымы/Тираж
1000

Редактор/ редактор:

Сергазинова А.К.

Редактор орынбасары/Зам.редактора

Идрисов Б.Ш.

Беттеуші-дизайнер/Дизайн, верстка

Кимашева Г.Е.

Редакциялық алқа/Редакционный совет:

Жұманова Б.Қ. – "ZIAT" ҒӨО-ғы" ЖШС директоры

Урынбасарова Э.А. – п.ғ.д., профессор

Орынбаев А. А. – п.ғ.к.

Төреқұлова Д. М. – э.ғ.д., профессор,
ҚазҚЭЖХСУ "Менеджмент" кафедрасының меңгерушісі

Төреқұлова Ә. Н. – PhD докторы,

"ZIAT" ҒӨО-ғы" ЖШС ғылыми қызметкері

Үмбетпаева С. К. – жоғары категориялы ұстаз,
РФ-ның еңбек сіңірген қызметкері, Ресей құрметті ұстазы

Баймағамбет О.А. – педагог-әдіскер

Жуманова Б.К. – директор ТОО "НМЦ "ZIAT"

Урунбасарова Э.А – д.п.н., профессор

Орынбаев А. А. – к.п.н.

Турекулова Д.М – д.э.н., профессор,
зав. кафедрой "Менеджмент" КазУЭФимТ

Турекулова А.Н - доктор PhD,
научный сотрудник ТОО "НМЦ "ZIAT"

Умбетпаева С.К – учитель высшей категории,
Заслуженный работник РФ, Почетный учитель России

Баймагамбет О.А – педагог - методист

МАЗМҰНЫ - СОДЕРЖАНИЕ

Сұхбат/Интервью

Қадырова Ш. Батыс Қазақстан облысы білім басқармасының басшысымен сұхбат.....4

Педагогикалық тәжірибе/Педагогический опыт

Абишева Г.М. «Басни И.А. Крылова – мудрости урок».....7
Абишева З.А. «Жасарал Еңсепов «Әке толғауы».....9
Дузбаева К.М. «Наурыз құтты болсын – ақ мол болсын!».....11
Ерекешова З.А. «Монеталар».....14
Изенбаева С.Б. «Полное внутреннее отражение».....18
Каримов С.А., Назымбеков Ғ.И. «Маятник түрлері».....22

Ғылыми ізденістер/Научное обозрение

Акылбекова Б.Т. «Юридическая ответственность военнослужащих Республики Казахстан».....27
Иыкбаева Б.Ш. «Балалар үйінің тәрбиеленушілерін рухани адамгершілікке тәрбиелеу».....30
Курманбекова Н.А. «Балалар үйі жағдайында кіші мектеп жасындағы тәрбиеленушілердің танымдық қабілетін арттыру».....32
Мананова А.Б. «Халықтың цифрлық сауаттылығын арттыру».....34
Нокина А.А. «Этикет общения».....35
Нурманова А. «Система государственного планирования в Республике Казахстан, ориентированная на результат».....38
Смагулова А.А. «Құрылымдық тапсырмалар арқылы оқушылардың саралау тапсырмаларын орындау дағдыларын дамыту».....40

Шығармашылық мүйісі/Уголок творчества

Материалы с детских творческих конкурсов.....42

Шолпан Қадырова: «Пилоттық режимде мектептерде информатика, биология, химия, физика пәндері ағылшын тілінде жүргізіліп жатыр»

Ол үшін Батыс Қазақстан облысында 326 пән мұғалімдері тілдік курстан өтіп менторлардың сүйемелдеуімен жұмыс жасауда.

Үш тілдік саясат бірінші болып білім ордаларынан бастау алды. Жылда жаңартылатын білім беру жүйесіндегі өзгерістерден өзге, ұстаздар жаппай ағылшын тілін меңгеруге міндеттелді. Тіпті тілдік курстан кейін де оларды сүйемелдеу мақсатында менторлық курстар ұйымдастырылады екен. Осы және өзге де білім беру жүйесіндегі өзекті сұрақтарды біз Батыс Қазақстан облысы білім басқармасының басшысы Шолпан Қадыроваға қойған едік.

Шолпан Маратқызы, жалпы еліміздің батысында қанша мектепке дейінгі және жалпы білім беру мекемелері бар?

2018-2019 оқу жылында 1,2,3,5,6,7,8 сыныптар көшіріліп, жалпы оқушылардың 71%-ы қамтылды. Жаңартылған білім беру мазмұнына көшу бағытында өңірде жүйелі жұмыстар атқарылуда. Жаңартылған білім беру мазмұнының оқу бағдарламаларымен сабақ беру әдістері және критериалды бағалау мәселері бойынша 70 әдістемелік кабинетінің мамандары, 380 бастауыш және негізгі мектептердің барлық пәндері бойынша тренелері, 451 критериалды бағалау бойынша мектеп координаторлары, 824 сабақ берудің әдістері мен технологиялары бойынша тренерлері дәріс алды.

Қазіргі кезде мектепке дейінгі білім беру ұйымдары 507 бірлікті құрайды. Оның ішінде 204-сі балабақшалар, 58-і мектеп-балабақша кешендері, 245 шағын орталықтары бар.

Қазіргі оқу жылында 381 күндізгі мемлекеттік жалпы білім беретін мектеп жұмыс жасайды, соның 68-і – бастауыш, 71-і – негізгі, 242-сі – орта мектептерінде жалпы саны 101948 оқушы білім алып жатыр. Оның ішінде 258 мемлекеттік тілде 69170 оқушы мемлекеттік тілінде оқытылса, қалғаны 88 аралас мектептерде білім алууда.

Білім беру жүйесінде қандай жаңашылдықтар бар және сіздерде ол қалай жүзеге асырылып жатыр?

Білім беру жүйесі жаңартылған білім беруді оқыту моделіне көшуіне байланысты, 2015-2016 оқу жылында бастауыш білімнің «Мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарты» мен оқу бағдарламасын апробациядан өткізетін республика бойынша 30 мектеп ерекшеленіп, облыс бойынша Орал қаласының М. Ықсанов атындағы №36 және Теректі ауданының Шаған жалпы орта білім беретін мектептері енгізілді.

ҚР Білім және ғылым министрлігінің 2018 жылғы 3 қыркүйектегі №440 бұйрығына сәйкес пилоттық мектептерде ағылшын тілінде жаратылыстану-математикалық цикл пәндерін оқыту элементтерін енгізу жүзеге асырылуда.

Облыс бойынша 129 мектепте пилоттық режимде биология, химия, физика және информатика пәндерін ағылшын тілінде оқыту қажеттілігі айқындалды. Соған орай 326 пән мұғалімдері ағылшын тілі курсынан өтіп, сабақ жүргізуде. Қазіргі таңда мұғалімдерді курстан кейінгі сүйемелдеу мақсатында менторлық курстар жұмыс жасап жатыр.

Халықтың әлеуметтік жағдайы, оның ішінде көпбалалы және жетім-жесірлердің жайы жіті назарға ілігіп отыр. Осы орайда мектеп қабырғасында қандай жұмыстар жүргізіліп отыр?

Облыс бойынша аз қамтылған, көпбалалы отбасылар, жетім балалар және ата-ана қамқорлығынсыз қалған балалар мен 1-4 сынып оқушыларын тегін дәруменделген ыстық тамақпен қамтамасыз етуге жағдай жасалған. Яғни, 381 орта білім беру ұйымдарында, облыстағы 377 мектептің 352-де бір рет ыстық тамақпен қамту ұйымдастырылып 100 451 оқушының 73990-сі ыстық тамақпен қамтылды.

Бір реттік ыстық тамақпен қамтылмаған 29 мектеп бар. Айталық, Ақжайық, Жаңақала, Зеленов және Теректі аудандары бойынша 25 мектепте асхана мен буфет болмағандықтан аз қамтылған, көпбалалы отбасылардан, жетім және ата-ана қамқорлығынсыз қалған балалар мен 1-4 сыныптар бойынша 241 оқушыға мектеп сүтін жеткізу ұйымдастырылды. Сондай-ақ, интернаты бар 4 облыстық мектеп бес мезгіл тамақтандырумен қамтылған.

2018-2019 оқу жылында сапалы білім берудің қол жетімділігін қамтамасыз ету үшін 90 тиісті мектептері жоқ елді-мекендерден 58 жалпы білім беретін мектептерге 4410 оқушы күнделікті тасымалданады. Оқушыларды күнделікті тасымалдауға 71 автокөлік жұмылдырылып отыр.

Айта кететін бір жәйт, өңірімізде жылдан жылға жетім және ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балалар саны азайып келеді. Бүгінгі күні өңірімізде осы санаттағы 855 бала бар. Оның ішінде 550 бала қамқорлықта, қорғаншылықта, 167 - патронаттық тәрбиеде, 6-қабылдау отбасында, 132 - білім беру, денсаулық сақтау және әлеуметтік қорғау жүйесіндегі жетім балалар мен ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балаларға арналған мекемелерде тәрбиеленуде.

Мемлекет басшысының тапсырмасы бойынша балалар үйлерін деинституционализациялау және трансформациялау стратегиясын жүзеге асыру бойынша жұмыс жүргізіліп жатыр. Қабылданған шаралардың нәтижесінде былтырғы жылы біздің облыста Облыстық балалар үйі мен Кәмелетке толмағандарды бейімдеу орталығы біріктіріліп, Өмірлік қиын жағдайға тап болған балаларға арналған орталық ашылды. Облыс көлемінде білім саласында Облыстық отбасы үлгісіндегі балалар ауылы мен колледжінде 96 бала, денсаулық сақтау саласында «Мейірім» облыстық мамандандырылған балалар үйінде 5 бала, әлеуметтік қорғау жүйесінде Көшім балалар үйі 31 бала тәрбиеге алынып, қамқорлыққа ілігіп отыр.

2017 жылдан бастап жетім, ата-аналарының қамқорлығынсыз қалған балалардың және балаларды өз отбасына тәрбиелеуге қабылдауға тілек білдірген тұлғалардың республикалық деректер банкі қалыптастырылып, бала асырап алуға үміткерлер деректер банкісіне тіркеліп, бала тандап, асырап алу құқығын иеленді. Өткен жылы облыс бойынша 37 бала жаңа отбасын тапты.

Сіздің өңірде түлектердің тегін оқуына мүмкіндік бар ма?

Өңірдегі колледждердің инфрақұрылымы жеткілікті деңгейде дамыған. Облыстың техникалық және кәсіптік білім жүйесінде 26 мемлекеттік білім беру ұйымы бар. Оның ішінде 15-сы аудандандарда орналасқан. Колледждерде дайындық 14 сала, 74 мамандық, 139 біліктілік бойынша жүргізіледі.

Мәселен, техникалық, технологиялық және ауылшаруашылық мамандықтары, білім беру, өнер, медицина, сервис, экономика және басқару, заң мамандықтары бойынша оқуға болады. Оның үстіне «Баршаға арналған тегін кәсіптік-техникалық білім беру» жобасы аясында облыста техникалық және кәсіптік білімнің қолжетімділігі мен кадрларды даярлау сапасы, индустриалдық-инновациялық даму қажеттіліктерін ескере отырып техникалық және кәсіптік білім беру мазмұнын жаңарту және техникалық және кәсіптік білім беру жүйесінің әлеуетін көтеруде техникалық, технологиялық, ауылшаруашылық бағыттары қарқынды жұмыс жасауда.

Балалар арасында кездесіп жататын аутизм дертін білесіз. Ондай жағдайда оқу-тоқу жайы қарастырылған ба? Сырқат балаларға білім алуға қандай жағдайлар жасалған?

Батыс Қазақстан облысында 3 ПДПК бойынша 173 аутист бала есепте тұр. Мектеп жасына дейінгі бала саны - 55, мектеп жасындағы бала саны - 118. 173 баланың 111-і мүгедектер санатына жатады. Аймақта Б.Өтемұратов қорының қолдауымен өткен жылдың мамырында Орал қаласында «Бәйтерек» Батыс Қазақстан облыстық мүгедек балалардың қоғамдық бірлестігі үкіметтік емес ұйымы базасында «Асыл Мирас» аутизм орталығы ашылды. Оған қоса «Жас Дарын» ҚҚ коммерциялық емес ұйымы Бөрлі аудандық білім беру бөлімі мен Бөрлі аудандық жұмыспен қамту және әлеуметтік бағдарламалар бөлімі және аймақтық ПМПК-ның қолдауымен Ақсай қаласы №3 ЖОББМ базасында «Жаңбыр балалары» пилоттық жобасы бастау алды. Ол жерде аутизм дертіне шалдыққан балалармен ADOS бағдарламасы бойынша диагностикалық жұмыстар жүргізіледі. «Аутистикалық спектр бұзылыстары» диагнозы расталғаннан кейін клиникалық педагогтар балалармен 5 бағдарлама бойынша жұмыс жүргізеді. Мәселен, ерте қолдау көрсету, өмірлік дағдыларын дамыту, әлеуметтік дағдыларын дамыту, оқу дағдыларын дамыту, ата-аналар үшін қарқындылық секілді дүниелер басты назарда. Сондай-ақ балалармен психолог, дефектолог, әлеуметтік педагог, логопед мамандары сабақ жүргізеді. Барлық мамандар Алматы қаласындағы Түзеу педагогикасының ұлттық ғылыми-практикалық орталығындағы дефектологтардың оқу курсының 1-сатысынан өтті. Оның үстіне қай білім ордасының ұстазы болмасын заңнамаға сәйкес әлеуметтік кепілдіктерге ие. Ал ауыл мұғалімдеріне 25 пайыздық үстеме төленеді. Сонымен қатар, ауылға келген жас мамандарға баспаналы болу үшін төмен пайызбен несиелер беру де қарастырылған.

Сұхбатыңызға рахмет!

Басни И.А. Крылова – мудрости урок

Абишева Гулжаухар Мырзахметовна, учитель русского языка и литературы
КТУ «Средняя школа №2 г.Есиль отдела образования Есильского района Акмолинской области»

Цели урока:

Образовательные:

1. Заинтересовать учащихся личностью и творчеством И.А. Крылова.
2. Учить передаче своих наблюдений и переживаний в рисунке.
3. Научить детей понимать аллегорический смысл басен.
4. Изучить жанр басни, работая с текстами, освоить фразеологизмы, пословицы, поговорки.

Развивающие:

1. Развивать у учащихся творческое воображение, эстетическое чувство и понимание прекрасного.
2. Способствовать эмоциональному восприятию басен.
3. Работать над развитием речи.

Воспитательные:

1. Учить видеть смешное в баснях Крылова.
2. Учить переходить от конкретного восприятия к обобщению.

Оборудование урока: Портрет И.А. Крылова, иллюстрации художников к басням, иллюстрации учащихся к басням Крылова, музыкальное сопровождение (фоновая музыка), заготовки с вопросами.

Эпиграф к уроку:

«Люблю, где случай есть, пороки пощипать»

И.А. Крылов.

Ход урока:

И.А. Крылов - русский баснописец. Он писал свои басни и для детей и для взрослых. Эти произведения принесли ему всенародную любовь. Люди читали их и смеялись над своими пороками. Басни Крылова актуальны и в наше время. Сами по себе входят в нашу жизнь умные крыловские звери с их вполне человеческими мыслями, поступками, рассуждениями остаются в памяти на долгие годы, талант баснописца настолько могуч, что никто не мог превзойти его.

1.Фронтальный опрос:

- Что такое басня?
- Назовите основные черты басни.
- Чем басни помогают нам?
- А в чем разница между юмором и сатирой?
- Сколько было И. Крылову, когда он написал свою первую басню?
- На каком инструменте играл И.А. Крылов?
- Как называл народ своего баснописца?
- Сколько басен создано Крыловым?
- Чьи басни стали для Крылова образцом?
- Где установлен памятник Крылову?

2. Угадай героя басни.

Задание: в этом конкурсе нужно угадать героя басни, ответ сначала на русском языке, затем можно на казахском и английском языках.

*она наелась желудей досыта, до отвала. (свинья)

*он виноват уж тем, что кому - то хочется кушать. (ягненок)

- *Он обещал стать охранником овечьих стад. (волк)
- *она все лето пела. (стрекоза)
- *она попала в большие забияки. (собака Моська)
- *она попыталась руководить квартетом. (мартышка)
- *его захлопнула злодейка- западня. (Чиж птица)
- *у него все только мое. (волк)

3. Продолжи фразу.

- Ай, Моська! Знать она сильна.....
- Ворона каркнула во все воронье горло.....
- А вы, друзья, как ни садитесь.....
- Когда в товарищах согласия нет.....
- Когда бы вверх поднять могла ты рыло.....
- А Васька.....
- За что же, не боюсь греха, Кукушка хвалит петуха.....
- У сильного.....
- Чтоб музыкантом быть.....
- Коль корни обнажишь.....
- Ты все пела. Это дело.....
- Невежда также в ослепление.....

4. Инсценировка басен.

«Волк и ягненок», «Ворона и лисица».

Слово учителя: Басня-это литературный жанр, который берет свое начало в далеком прошлом. Родоначальниками басенного искусства принято считать древнегреческого поэта-философа и мудреца Эзопа. Во Франции прославился в басенном жанре Лафонтен, В Германии – Лессинг. Крылов высмеивал пороки людей. Самих людей он представлял в образах птиц, зверей и растений. Обобщения в баснях глубоки, мы учимся понимать истинные нравственные ценности, пользоваться народной мудростью, тем самым накапливаем жизненный опыт.

5. Прослушивание композиции.

На басни Крылова поставлена музыка, много мультфильмов. А сейчас прослушайте композицию Шостаковича к басне Крылова.

Шостакович своей прекрасной музыкой показал нам ярко характеры героев, а И.А. Крылов показал это образными выражениями, точными определениями, глаголами.

6. Лучший чтец басни.

Точные и краткие изречения из его басен вошли в сокровищницу русского языка.

- Какие выражения из этих басен стали афоризмами?

Надеюсь, что и вы свою речь украсите крылатыми выражениями из басен Крылова, потому что они придадут яркость, образность вашей речи, но не забывайте, что употреблять их нужно уместно.

7. Составление синквейна.

Ключевые слова: Крылов, басня.

8. Итог урока:

- Давайте сформулируем правила, которыми должен руководствоваться человек в жизни, опираясь на нравоучения Крылова.
- Каким должен быть человек?
- Какую мораль извлекли из сегодняшнего урока?

Список литературы:

- 1.С.Н. Вачкова « Как научить детей чтению басен»
2. Интернет- ресурсы.

Жасарал Еңсепов «Әке толғауы»

Абишева Зухра Айтбековна, домбыра сыныбының мұғалімі

Жуалы ауданы әкімдігінің білім бөлімінің «№1 Балалар өнер мектебі» КММ

Сабақтың мақсаты: Музыкалық шығарманы ойнаған кезде динамикалық негізді орынды пайдалана отырып, нотаны бірден оқып ойнау қасиетін, музыканы сүйеге тәрбиелеу, сабаққа жауапкершілікпен қарауға және ұқыпты болуға үйрету. Оқушыға эстетикалық тәрбие беру.

Білімділік: Оқушының орындаушылық шеберлігін жетілдіре түсіру үшін күрделі қағыс түрлерін меңгерту. Оқушының музыкалық білімін арттыру.

Дамытушылық: Оқушының бойында музыкалық қабілетінің дамуына себепші болу, ырғақты сезіну, есті білу және есте сақтау қабілеттерін, аспапта ойнау шеберлігін шыңдау. Музыкалық сауатын ашу.

Тәрбиелік: Оқушының зейін жинақтылығын қалыптастыру және оның тапсырманы ұқыпты меңгеруіне аса назар аудару.

Сабақтың түрі: Жаңа сабақ

Сабақтың әдісі: Түсіндіру, үйрету, сұрақ-жауап

Сабақтың көрнекілігі: шығарма авторының портреті, сәйкестендіру тесті, домбыра туралы көрнекіліктер, дискуссиялық сұрақтар, нота ұзақтылығына байланысты көрнекіліктер.

Сабақтың барысы:

I. Ұйымдастыру бөлімі (2 мин)

II. Үй тапсырмасын сұрау (15 мин)

III. Сергіту сәті (3 мин)

IV. Жаңа сабақ (20 мин)

V. Жаңа сабақты пысықтау (5 мин)

I. Ұйымдастыру бөлімі: Оқушының сабаққа дайындығын байқау. Сабаққа қажетті оқу-құралдарын тексеру. Аспаптың (домбыра) құлақ күйін келтіру.

II. Үй тапсырмасын сұрау: Үйге берілген тапсырманы барлық өткен күйлерді, шығармаларды қайталау. Қайталау алдында қолмен жұмыс жасау, жаттығумен дайындалып, қолымызды жүргіземіз. «Халық күйі», «Келіншек», Раздық «Салкүрен», Орыс халық әні «Светит месяц», Желдібаев «Ерке сылқым», Түркімен күйі «Көреғұлы» барлығын ойнап шығамыз. Қайталап, жаттап келгеніне мән береміз. Оқушыдан сәйкестендіру тест алу.

III. Сергіту сәті: Музыка қосып, аяқ-қолымызды сергітеміз.

IV. Жаңа сабақ: Жасарал Еңсепов «Әке толғауы».

Жасарал Еңсепов – Өнегелі ұстаз, өрелі өнерпаз. Батыс Қазақстанда туып, Ақтөбеде бастапқы білім алған. 1974 - 1978 ж қатарынан құрылыс және мәдени ағарту училищені бітіріп, 1978 - 1983 ж аралығында мұғалім болып қызмет атқарады. Сол жылдары өнерге жақын, дарынды жанды бүкіл Ақтөбе өңірі танып біледі. Жасаралдың өнердегі қабілетін түйсінген танымал композитор, Ақтөбе музыкалық училищесінің директоры Қайырғали Қожанбаев оның өмірін мойындап, оң батасын береді. 1983 - 1989 ж профессор Айытқали Жайымовтың класында оқу бітірді. Жасаралдың өзі консерваторияны бітіре салысымен Алматы қаласы Түрксіб ауданы Балалар музыка мектебінің ұлт аспаптар меңгерушісі болып қызмет атқарды. 1989 - 1993 ж аралығында жүздеген қазақ баласын домбыра тартуға үйретіп, ұлттық сазға нәрлендірді.

Жасарал ЕҢСЕПОВ: Музыканттар да халықтың сұранысын ұдайы ескеріп отырулары қажет. ДЭККО-ның мақсаты - ұлттық аспаптардың деңгейін көтеру, халыққа, әсіресе, жастарға жеткізу. Жастар домбыра аспабынан алшақтап кетті. Неге? Жаһандану

келді. Біз киіз үйдің ішінде қалмауымыз керек. Эстрадалық деңгейі жоғары, заманауи өңдеудің тәсілі арқылы осы бір жаңалықты енгіздім. ДЭККО - 2000 жылы авторлық куәлік алынған мемлекеттік құжат. Халықаралық терминді алғашқыда қазақи сөзбен ауыстыру туралы көп ұсыныстар алдым. Бірақ өзімнің ұстанымымда қалдым, біздің төл сөзіміз болып қалды. Қайта мақтануымыз қажет, көп мемлекеттер бұл стандартқа әлі де ене алмай отыр. Сырт елдерге гастрольдік сапарлармен шыққанда дәстүрлі күймен таң қалдыра алмаймыз. Қазіргі домбыра импровизацияны талап етеді. Сол үрдісті бұздық та, домбыраның басын, мойнын қозғауды енгіздік. Бұрынғыдай отырыста емес, ДЭККО-да еркін отырыс қажет. Отырысқа да патент алдым.

- ДЭККО-ны халық қалай қабылдады деп ойлайсыз?

Жасарал ЕҢСЕПОВ: Он жасынан менің сыныбымда оқыды. Менің балам Асылбек Еңсепов шығатын жерлердің бәріне ДЭККО арқылы шығып жүр. Халықтың сұранысы рок стиліндегі домбыра болды, сол сұраныстың негізінде шықты. Бұл мектепті жалғастырушылар қазір тіпті көбейіп кетті. Кезінде Асылбек оқып жүріп сахнаға шыққанында, консерваториядан шығарып жіберуге дейін барды. Содан кейін барып «Ұлытау», «Саз отаулар» шықты. Ал ДЭККО оркестрге келмейді. Оркестрде басқа аспаптарға орын берілуі тиіс. Алматыда 59 жасқа қараған шағында қазақтың танымал музыканты Жасарал Еңсепов қайтыс болды. Жасарал Жақсылықұлы Еңсепов - қазақтың танымал музыканты, композитор, домбырашы, күйші, домбыра орындаушылардың арасында танымал болған «ДЭККО» (домбыра, эстрада, күй, компьютер орындаушы) жанрының авторы, Алматы қалалық өнер мектебінің негізін салушы, педагогика ғылымының кандидаты, ҚР халық білімнің үздігі.

Жасарал Еңсеповтың «Әке толғауы» күйін таспадан тыңдату ДЭККО домбырада жеке ойнағаны.

Мұғалім домбырамен «Әке толғауы» күйін ойнап береді. Әке толғауы күйінде кілттік бір белгі бар. Ол си бемоль. Бұл күй жайдарлы, әсем үнді бейнелейді. Өлшемі 2\4 жылдам екпінде ойналады. Лига белгісі көп кездеседі. Күйді түсінікті болу үшін 4 бөлікке бөлеп аламыз. 1,2,3,4 цифр аралығы деп. Бұл такт аралығын қайта-қайта санай бермес үшін әрі уақытты тиімді пайдалану үшін қойылады. Оқушы күйдің мазмұны мен характерін сезінуі тиіс. Күйдің күрделі жерін қоршауға алып, оқушыға түсінікті болу үшін бірнеше рет қайталауға беру керек. Негізінде шығырманы цифрға бөліп тиімді әрі жеңіл болады.

V. Жаңа сабақты пысықтау: Оқушымен жаңа сабақты пысықтау үшін музыкадағы жеті дыбысты пайдалана отырып, өтілген жаңа сабақты оқушының қалай қабылдағанын тексеру үшін осы сұрақ-жауап ретінде байқауға болады. Жеті нотаның артына өтілген сабаққа байланысты сұрақтар бар. Оқушы бір нотаны алып, көрсетіп ол қандай нота екенін, нешеге саналатынын айтады және сұраққа жауап береді. Осылай оқушының музыкалық сауатын дамытамыз. Күйді өз бетінше талдау. Күйдің мазмұнын бейнесін ашу. Оқушы дискуссиялық сұрақтарға жауап береді. Оқушымен сөз жұмбақ шешу.

VI. Үйге тапсырма: Еңсеповтың күйі «Әке толғауы» 1-2 цифр аралығын жатқа ойнау. 2-3 цифр аралығын нотамен ойнау.

VII. Қорытынды: Үй тапсырмасы мен жаңа сабақты қалай меңгергеніне қарап өз деңгейіне сай бағалау. 2 сынып оқушысы.

Наурыз құтты болсын – ақ мол болсын!

Дузбаева Камаш Макышовна

№18 «Мереке» бөбекжай-бақшасының II-санат тәрбиешісі

Маңғыстау облысы, Жаңаөзен қаласы

Мерекеге сай безендірілген залда күмбірлеген күй ойнап тұрады.

Мақсаты: Ұлыстың ұлы күні Наурыз мерекесі туралы түсініктерін кеңейту.

Білімділігі: Балаларды ұлттық Наурыз мерекесімен, қазақ халқының салт-дәстүрлерімен таныстыру.

Дамытушылығы: Халқымыздың салт-дәстүрлерін әңгімелеп беру арқылы есте сақтау қабілетін дамыту.

Тәрбиелігі: Балаларды халқымыздың салт-дәстүрін қадірлей білуге тәрбиелеу.

Жүргізуші: Сәлеметсіздер ме, құрметті қонақтар! Бүгін Ұлыстың ұлы күні – Наурыз мерекесін тойлауға жиналып отырмыз. Наурыз деген сөзді қазақша аударатын болсақ «Жаңа күн» деген ұғымды білдіреді. Күн мен түн теңеліп табиғаттың оянған күні. Наурыз елімізге құт – береке әкелсін. Наурыз құтты болсын! Ақ мол болсын! Ендеше, балалар, осындай береке, бірлік сыйлайтын, татулық пен достықты ту ететін Ұлыстың ұлы күні – Наурыз құтты болсын! Енді осы мерекеге арнап, Наурыз туралы тақпақтарға кезек берейік.

1 - бала:

Наурыз тойы әдемі
Әжем еске түсірді.
Біздерге арнап әдейі
Наурыз көже пісірді.

2 - бала:

Ашылды да кебеже,
Дәм әзірлеу басталды.
Әжем наурыз көжеге
Жеті түрлі ас салды.

3 - бала:

Бидай, күріш, тары бар,
Бар сүт, ет пен шұжығы.
Ащы құрты тағы бар,
Көже – елдің азығы.

4 - бала:

Дала гүлге оранады,
Түрлі түске боялады.
Нұрлы көктем келген кезде
Табиғатты оянады.

5 - бала:

Арпа,бидай бастаған
Жеті дәмнен аспаған
Наурыз көже ежелден

Бұл тойдағы бас тағам.

Жүргізуші:

Наурызым әкелсін деп береке ырыс

Көжеге толып тұрсын барлық ыдыс

Жаңадан келе жатқан жылдың басын

Ақ құйып қарсы алғаның өте дұрыс – деп, Наурыз күні қыстан қалған сұр еттен наурыз көжеге жасап, ағайын – туысқа, көршілерге дәм таттырады. Наурыз көжеге жеті түрлі дәм қосады.

Жүргізуші: Балалар, «Наурыз – біздің жаңа жыл» атты әнімізді орындап берейік.

Ән: «Наурыз – біздің жаңа жыл»

6 - бала:

Тақпақ айтам жыл басы,

Құлағың сал тыңдашы.

Бар бөбекке өзімдей

Тыныш өмір сыйлашы.

7 - бала:

Тақпағым бар жаттаған,

Соны айтам мақтанам.

Бір жасқа мені өсірді

Жаңа жыл жаңа аттаған.

8 - бала:

Күттіріп келген жыл басы,

Бізбен бірге жырлашы.

Дастарханға елімнің

Береке, ырыс сыйлашы.

9 - бала:

О ағайын, ағайын,

Думанға толы маңайың.

Мереке болсып келіп тұр

Наурыз айы бал айың.

10 - бала:

Ұлыс күні бар халық,

Бір – біріне жақындап.

Ізгі тілек тілейді

Ниеттерін айқындап.

Би: «Қара жорға»

Жүргізуші: «Адамның бір қызығы бала деген» - деп халқымыз бекер айтпаған. Шыр етіп дүниеге нәресте келгенде бөркін аспанға атып, қуанбаған жан бар ма? Сол дүние есігін ашқан сәбиге берілетін ұлттық тәрбие, ұлттық салт-дәстүрмен таныстыру балабақшадан бастау алады.

Бауырласқа тәнтіміз

Бұзылмаған антымыз

Кең даланың ежелгі

Қазақ дейтін халқымыз

Өзге ұлттай біздің де

Бар дәстүр мен салтымыз – дей отырып біз бүгін назарларыңызға қазақтың ұлттық салт-дәстүрлерінің бірі - тұсау кесер рәсімін ұсынамыз. «Тұсаукесер» баланың ең алғаш қадам басқан тойы. Баланың қадамы нық болып, тез жүріп кетсін деген ырыммен еті тірі, жүрісі түзу адамға тұсау кесуді тапсырады. Тұсау кесудің үш түрі бар. Кім айтады, қандай түрлері бар?

Тоқ ішекпен кеседі. «Тоқ ішекпен кескенім – тоқшылық болсын дегенім» - бала аштық көрмесін, әрқашан тоқ жүрсін деп, малдың тоқ ішегімен тұсау кеседі. «Көк шөппенен кескенім – көктей көгерсін дегенім» - деп тұсауды көк шөппен кеседі. «Ала жіппен кескенім – адал болсын дегенім» - деп адамгершілік қасиеті биік болсын, кісінің ала жібін аттамасын деп ала жіппен кеседі.

Жүргізуші: Тұсау кесудің түрлерінің түрлерін біледі екенсіңдер. Ондай болса тұсау кесу дәстүрін бүгін бізге қонаққа келіп отырған әжелеріміз көрсетсін.

Әже: Мен үшін адамгершіліктен асқан асыл қасиет жоқ. Ендеше балам адал болсын, біреудің ала жібін аттамасын деген ниетпен баламның тұсауын ала жіппен кесейін. Сәбиді кілемнің үстіне шығарып, алдына ақ шүберек жайып, тақпақтата отырып тұсауын кеседі. Екі бала екі қолынан ұстап, ақ жолдың үстімен жетектеп, тақпақтарын айтып тілектерін білдіреді.

Қаз-қаз балам, қаз балам

Қадам бассаң мәз болам

Қадамыңа қарайын

Басқаныңды санайын.

Жүре қойшы құлыным,

Желбіресін тұлымың.

Елгезек бол ерінбе

Ілгері бас шегінбе.

(Әже тұсау кесерге арнап әкелген шашу шашылады)

Жүргізуші:

Сыйлай білсең ата-баба мұрасын

Қазақтардан табылады жыр асыл

Уа, Құдайым ондасын

Қыдыр бабам қолдасын деп,

Үлкендерден бата тілеп тұрасың – дегендей әжемізден бата алайық

Әже:

Ардақтадың атанды,

Мен берейін батамды.

Сыйлап ата-ананы,

Азамат бол саналы.

Уа, Құдайым ондасын,

Жаманшылық болмасын.

Наурыз тойы құтты болсын!

Ақ мол болсын! Халық тоқ болсын!

Уайым қайғы жоқ болсын! Әумин!

Жүргізуші: Кішкентай сәбиіміздің тұсауы кесілді. Ол тай құлындай шапқылап жүре берсін деген тілекпен «Тәй-тәй басқан балапан» әнін орындап береді.

Жүргізуші: Балалар, бүгін біз мерекеде ұлттық ойын ойнағанымыз дұрыс болар.

Ойын: «Қыз қуу», «Хан талапай»

Нұрай:

Нұраймын мен, сұлуым өнері асқан,

Биледім мың бұралып сәби жастан.

Қайда менің өнерпаз сіңлілерім

Ортаға шығыңдаршы тартынбастан.

Би: «Қамажай»

Жүргізуші:

Ілесіп наурыз бенен көктем жетсін,

Көңілін үлкен кіші көкке өрлетсін,

Еңсесі көтеріліп ер азамат

Ескі жылмен реніш, өкпең кетсін – дегендей жаңа жыл бақыт, табыс, достық әкелсін дей отырып осымен мерекелік ертеңгілігімізді **«Көктем келді»** әнімен аяқтаймыз.

Монеталар

Ерекешова Зайра Амирхановна, бастауыш сынып мұғалімі

Ақсай қаласының №5 жалпы орта білім беретін мектебі

Пәні: Математика	Мектеп: Ақсай қаласының № 5 ЖОББМ	
Күні:	Мұғалімнің есімі: Ерекешова Зайра Амирхановна	
СЫНЫП: 1-сынып	Қатысқандар саны:	Қатыспағандар саны:
Ортақ тақырап:	«Тағам және сусын», «Дені саудың – жаны сау» тақырыптары аясында	
Бағдарлама бөлімшелері:	4А бөлім: Күнделікті өмірдегі есептеулер	
Сабақ тақырыбы:	Монеталар	
Осы сабақта қол жеткізілетін мақсаттары (оқу бағдарламасына сілтеме)	1.1.1.9 Монеталар (теңге) және олардың номиналды құны туралы білу	
Сабақ мақсаттары	Барлық оқушылар: 1 тг, 2 тг, 5 тг, 10 тг, 20 тг теңгелік монеталармен әртүрлі амалдар орындайды;	
	Оқушылардың басым бөлігі: қосу мен азайтуға берілген есептерге қатысты таңдаған амалдарын түсіндіреді;	
	Кейбір оқушылар: Теңгелік монеталардың құнын түсіну, бір-бірімен салыстыру арқылы номиналы қымбаттырақ монетаны номиналы арзан монетадан ажырата білу.	
Жетістік критерийлері	Теңгелік монеталарды номиналды құны бойынша бір-бірінен ажырата білуді меңгереді.	
Құндылықтарды дарыту	Ұжымшылдыққа тәрбиелеу, жауапкершілік, сыйластық, өзара түсіністік құндылықтарды қалыптастыру.	
Пәнаралық байланыс	Дүниетану, қазақ тілі пәндерімен байланыс орнайды.	
АКТ қолдану дағдылары		
Тілдік құзыреттілік	Ақша, теңге	
Бастапқы білім	Теңгелік монеталардың құнын түсінеді, бір-бірімен салыстыру арқылы қымбат монетаны арзан монетадан ажыратады.	
Ресурстар:	*теңгелік монеталар; *монеталардың қатты қағаздан қиылған көшірмесі; *1 тг, 2 тг, 5 тг, 10 тг, 20 тг монеталарының әрқайсысынан бірнеше дана.	
Сабақ барысы		
Сабақтың жоспарланған	Сабақтағы жоспарланған іс-әрекет	Ресурстар

кезендері		
Сабақтың басы Ынтымақтастық атмосферасын қалыптастыру 5 минут	Ертеңгілік шеңбері Қол алысып, қәне, біз, Достасайық бәріміз. Айтарым бар сендерге, Тез тұрыңдар шеңберге. Қандай жақсы бір тұру, Достарменен бір жүру! Қандай жақсы дос болу! – Балалар, бір-біріміздің қолымыздан ұстап, алақан арқылы жүректің жылуын сезініп үйренген қандай тамаша, қандай қуаныш!	Шаттық шебері
Сабақтың ортасы 30 минут	<i>Қалталардың түбінде</i> <i>Сылдыр-сылдыр етеді.</i> <i>Адамдарға мәңгілік</i> <i>Адал қызмет етеді.</i> Ақшаның металдан жасалған түрі капиталдың қорлануы кезеңінде пайда болды, яғни ақшаның рөлін алтын мен күміске теңестірді және қазына әлемдік ақша ретінде танылды. Лидия мемлекеті монетаның отаны есептеледі. Онда монета алғаш рет б.з.д. VII ғасырда шыққан. Ал монета термині Юнон Монета храмы атымен байланысты, себебі Көне Римде алғашқы монета сарайы болған. Металл ақшаларға мыс, күміс және алтыннан жасалған монеталар жатады. Металл ақшалар әртүрлі пішінде болған. Монета түріндегісі олардың соңғысы. Монетаның бет жағы аверс, артқы жағы реверс және бүйірі гурт деп аталады. “Монеталар пойызы” ойыны. Теңге монеталары (1, 2, 5, 10, 20, 50, 100) бар қалталар алып қағып дыбыс шығару. -Балалар қалтада не бар? -Кешегі сабақта біз монета туралы не білдік? Құны аз монеталардан бастап қалтадан біртіндеп шығару. -Мынау қай монета? Бұл монетаның номиналды құнын білесіңдер ме? Монетада жазылған сан оның номиналды құнын білдіреді. (Т) Әр топқа қапшыққа салынған монеталарды беру. Ең кішісінен үлкеніне қарай орналастыр Кему ретімен санайды.	Ішінде (1, 2, 5, 10, 20, 50, 100) монеталар/теңгелер бар қалта, әр оқушыға біреуден. (Топтардың арасында тексеру жұмысын жүргізіледі, дұрыс орналастыра алмаған оқушыларға жеке

	100тг, 50тг, 20тг, 10тг, 5тг, 2 тг, 1 тг. Ең соңғы монета туралы не айта аласың? Сұрақтар қою. -100 тг мен 20тг ортасында номиналы қандай монета орналасқан? (50тг монета) - номиналы 5 теңгелік монетаның екі жағында неше теңгелік монеталар орналасқан? -(2 тг және 10 тг монеталар) 1 тг мен 10 тг ортасында қандай монеталар орналасқан? (2 тг және 5 тг монеталар) Қорытынды жасауын қадағалау: номиналы кіші монетаның құны төмен, номиналы үлкен монетаның құны жоғары болады. Тақтамен жұмыс. (ауызша) Әмияндағы монеталар. $5тг < 10тг$ $50 тг < 100 тг$ $1тг+1тг+1тг+1тг+1тг < 2$ $тг+2тг+2тг+2тг+2тг$ $5тг < 10тг$ 1 теңгелік он монетаның құны 10теңгелік бір монетаға тең болады. Монета қанша? (Өздік жұмыс) 5 минут 10 тг алу үшін, неше 2 тг монетасы қажет болады? 20тг алу үшін, неше 10 тг монетасы қажет болады? 20тг алу үшін, неше 5 тг монетасы қажет болады? 50 тг алу үшін неше 10 тг монетасы қажет болады? (Т) Шығарып көр. 1 топ 1 тг, 2тг, 5тг, 10тг монеталарының бір түрінен неше рет алып 20 тг жинауға болады? Номиналды құны бірдей монеталарды қолдан. Мысалы 20 монета құны 1 теңгеден болу керек. Жауабы: • 1 тг- 20 дана • 2тг- 10 дана • 5 тг- 4 дана 10тг- 2 дана 2 топ 5тг, 10тг монеталарының бір түрінен неше рет алып 50 тг жинауға болады? Номиналды құны бірдей монеталарды	түсіндіріңіз.)
--	--	-----------------------

	қолдан. Мысалы 50 тг монета құны 5 теңгеден болу керек. 3 топ 20 тг, 50 тг, 2 тг 1 тг 10 тг монетаны пайдаланып 154 тг жина. 4 топ 5 тг 10 тг 20 тг монетаны пайдаланып, 115 тг жина Қ.Б Суреттегі монеталарды салыстыр. 													
Сергіту сәті. 2 минут	Сергіту сәті "Көңілді күн"	Оқушылар орындарынан тұрып орындайды.												
Қызықты тапсырма 4 минут	«Математикалық домино» ойыны <table border="1"> <tr> <td>Монета дегеніміз не?</td><td>Қазақстанның ұлттық валютасы қалай аталады?</td><td>Теңге қай жылы айналымға шықты?</td></tr> <tr> <td>Теңгенің қандай түрлері бар?</td><td>Теңгенің қандай номиналды монеталары бар?</td><td>Барлық теңге монеталарының жалпы құны қанша?</td></tr> </table> <table border="1"> <tr> <td>АҚША</td><td>ТЕҢГЕ</td><td>1993 жылы 15-қараша</td></tr> <tr> <td>Монеталар және қағаз ақшалар</td><td>1 тг, 2 тг, 5 тг, 10 тг, 20 тг, 50 тг, 100 тг.</td><td>188 тг</td></tr> </table>	Монета дегеніміз не?	Қазақстанның ұлттық валютасы қалай аталады?	Теңге қай жылы айналымға шықты?	Теңгенің қандай түрлері бар?	Теңгенің қандай номиналды монеталары бар?	Барлық теңге монеталарының жалпы құны қанша?	АҚША	ТЕҢГЕ	1993 жылы 15-қараша	Монеталар және қағаз ақшалар	1 тг, 2 тг, 5 тг, 10 тг, 20 тг, 50 тг, 100 тг.	188 тг	
Монета дегеніміз не?	Қазақстанның ұлттық валютасы қалай аталады?	Теңге қай жылы айналымға шықты?												
Теңгенің қандай түрлері бар?	Теңгенің қандай номиналды монеталары бар?	Барлық теңге монеталарының жалпы құны қанша?												
АҚША	ТЕҢГЕ	1993 жылы 15-қараша												
Монеталар және қағаз ақшалар	1 тг, 2 тг, 5 тг, 10 тг, 20 тг, 50 тг, 100 тг.	188 тг												
Аяқталуы 2 минут	 20 теңге 47 теңге Какао мен тәтті тоқаш үшін төлем жасаудың 2-3 әдісін көрсет. ___ тг = _____ ___ тг = _____ ___ тг = _____													
Сабақтың соңы 5 минут	Қорытынды Номиналды құны бойынша ең кіші монета қандай?													

	Монеталарды номиналды құны бойынша кему ретімен айт. Номиналды құны бойынша 20 теңгелік монета қандай монеталардан артық? Номиналды құны бойынша 20 теңгелік монета қандай монеталардан кем? 20 теңгелік монета алу үшін неше 1 теңгелік монета керек? 10 теңгелік монета алу үшін неше 5 теңгелік монета керек? Кері байланыс 	
--	---	--

Полное внутреннее отражение

Изенбаева Сауле Баймуханбетовна, учитель физики

Назарбаев Интеллектуальная школа химико-биологического направления г.Алматы

Цели урока:

общеобразовательная:

формирование понятия о физическом явлении "полное внутреннее отражение света"; выяснить условия возникновения полного внутреннего отражения; вывести закон полного внутреннего отражения света; изучение практического применения этого физического явления.

Развивающая:

развитие логического мышления и творческих способностей учащихся; развитие умения анализировать, выдвигать гипотезы; умение применять теоретические знания для решения задач; развитие умений сравнивать, выявлять закономерности, обобщать; умение работать с информацией, пользоваться ИКТ.

Воспитательная:

развитие познавательного интереса к предмету; развитие культуры общения и культуры ответа на вопросы; развитие личностных качеств: взаимопомощь, способность к сотрудничеству

Тип урока: комбинированный урок.

Форма проведения урока: фронтальный опрос, беседа, самостоятельная работа, тестовые задания, использование Интернет-ресурсов. ЦОР 2912. Полное внутреннее отражение света.

Оборудование:

ТСО: ПК, мультимедийный проектор, демонстрация опытов, презентация, анимации, образец оптоволоконного кабеля.

Структура урока:

1. Организационный этап
2. Этап подготовки учащихся к активному усвоению знаний

3. Изучение нового материала
4. Этап закрепления знаний
5. Подведение итогов урока
6. Домашнее задание

Ход урока

Организационный этап

- обеспечить нормальную обстановку для работы на уроке, психологически настроить учащихся к занятию;

Сообщение темы урока. Формулирование целей урока совместно с учащимися.

Актуализация знаний

Учитель:

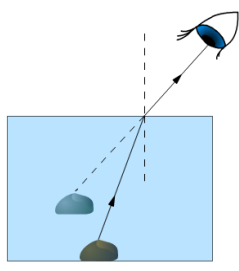
Сегодня на уроке нам предстоит рассмотреть явление полного внутреннего отражения света и изучить практическое применение этого явления.

Повторение изученного материала

Для проверки основных знаний учащимся предлагается ответить на вопросы

№	Вопрос	Предполагаемый ответ
1	С какими явлениями мы по-знакомились?	Явление отражения света, явление преломления света.
2	В чем суть отражения света?	Явление отражения света – изменение направления луча при попадании на границу раздела двух сред. При этом часть света, а иногда и весь свет, возвращается в первую среду. Это явление помогает воспринимать окружающие предметы.
3	Сформулируйте закон отражения света.	Падающий луч, отраженный луч и перпендикуляр к границе раздела двух сред, восстановленный в точке падения луча, лежат в одной плоскости, $\alpha = \gamma$.
4	Что такое преломление света?	Преломление света - это изменение направления распространения света при переходе из одной среды в другую.
5	Сформулируйте закон преломления света.	Отношение синуса угла падения к синусу угла преломления есть величина постоянная для данных двух сред, которая называется относительным показателем преломления второй среды относительно первой.
6	Какая среда называется оптически более плотной или менее плотной?	Среды, при переходе в которые скорость света уменьшается, называются оптически более плотными, и наоборот, если скорость света увеличивается, то называются оптически менее плотными
7	Почему наблюдателю, смотрящему сверху на воду, глубина реки кажется меньше,	Преломление света является причиной того, что глубина водоема или сосуда с водой кажется нам меньше, чем на самом деле. Когда лучи па-

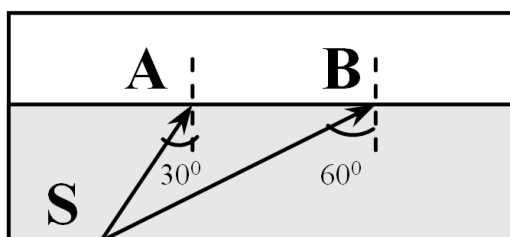

чем на самом деле 	дают в глаз наблюдателя, то мозг изображение строит с помощью лучей, испытавших преломление на границе вода-воздух. Это и приводит к кажущемуся эффекту приподнятого дна.
--	--

Сегодня на уроке исследуем явления, наблюдаемые при переходе света из оптически более плотной среды в оптически менее плотную среду.

Учащимся предлагается решить проблемную задачу. Решение задачи выполняет ученик у доски, остальные учащиеся - в тетрадях.

Задание:

Начертить дальнейший ход лучей, падающих в точки А и В от источника S, находящегося на дне сосуда, в который налита вода.

Решение:

При падении на границу раздела двух сред световых лучей можно наблюдать явление преломления и отражения света.

Показатель преломления воды $n_1 = 1,33$, показатель преломления воздуха $n_2 = 1$

Закон преломления свет
$$\frac{\sin \alpha}{\sin \beta} = \frac{n_2}{n_1} = \frac{1}{n} \Rightarrow \sin \beta = n \cdot \sin \alpha$$

- для точки А: $\sin \beta = 1,33 \cdot \sin 30^\circ = 1,33 \cdot 0,5 = 0,665$, тогда угол преломления равен $\beta = 41^\circ$

- для точки В: $\sin \beta = 1,33 \cdot \sin 60^\circ = 1,33 \cdot 0,86 = 1,1438$, получается $\sin \beta > 1$

Вопрос: может ли $\sin \beta > 1$?

Обсуждение:

так как $\sin \beta \leq 1$, мы с вами наблюдаем новое явление, с которым должны познакомиться – явление полного внутреннего отражения света.

Изучение нового материала: Закон полного отражения света

Работа учащимися по ЦОРу 2912. Полное внутреннее отражение света.

Учащиеся выполняют интерактивное задание. С помощью мышки изменяют угол наклона источника света – лазера. Ученики наблюдают, как часть света отражается, а часть переходит из оптически более плотной среды в оптически менее плотную среду

При некотором угле падения, свет полностью отражается, во вторую среду он не проходит.

Обсуждение результатов эксперимента учащимися

Пусть n_1 – показатель преломления воды, n_2 – показатель преломления воздуха.

Запишем закон преломления:
$$\frac{\sin \alpha}{\sin \beta} = \frac{n_2}{n_1} = \frac{1}{n} \rightarrow n - \text{показатель преломления воды относительно воздуха, то } 1/n - \text{показатель преломления воздуха относительно воды.}$$

Меняя угол наклона лазера, увеличиваем угол падения. Одновременно будут увеличиваться и угол отражения, равный углу падения, и угол преломления. При этом угол преломления больше угла падения.

$$\sin \beta = n \cdot \sin \alpha$$

$$n > 1, \quad \sin \beta > \sin \alpha$$

$$\beta > \alpha$$

При переходе в оптически менее плотную среду, луч отклоняется от перпендикуляра в сторону границы двух сред. При обсуждении учащиеся эксперимента замечают, что с увеличением угла падения яркость (энергия отраженного пучка) растет, а преломленного падает.

Угол падения становится таким, что преломленный пучок света идет вдоль границы раздела сред и при $\beta_{\max} = 90^\circ$ угол падения соответствует α_0 .

Вопрос:

Что произойдет, если увеличим угол падения

Ответ: Когда $\alpha \geq \alpha_0$ свет отражается обратно в первую среду.

Наименьший угол падения α_0 , при котором наступает полное внутреннее отражение, называется **предельным углом полного отражения**.

Полное отражение – это явление отражения света от оптически менее плотной среды,

при котором отсутствует преломление света, а интенсивность отраженного света почти равна интенсивности падающего.

Выводы (делают учащиеся):

- вторая среда является оптически менее плотной, чем первая среда;

- при определенном угле, вся энергия падающего луча полностью отражается внутрь среды, более оптически плотной. Это явление наблюдается только тогда, когда для угла падения выполняется условие

$$\alpha \geq \alpha_0.$$

Явление полного отражения света играет важную роль в науке и имеет большое практическое значение в жизни, технике:

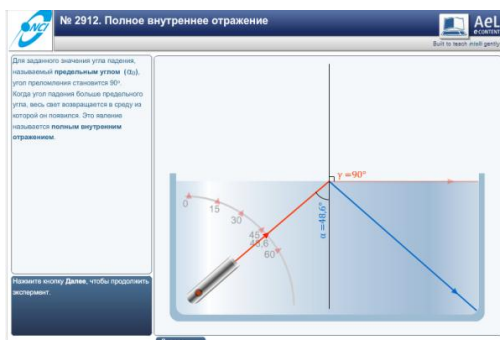
- поворотные и оборачивающие призмы применяют в перископах, биноклях, киноаппаратах, а также часто вместо зеркал;
- передача света и изображения осуществляется по пучкам прозрачных длинных волокон - световодов;
- полным внутренним отражением объясняется и явление миража.
- блеск росы на солнечном свете, светящиеся фонтаны, блеск бриллиантов, хрустала.

Закрепление полученных знаний и умений.

Задания (учащиеся самостоятельно работают с карточками)

Контрольные вопросы:

- Чем вызвано преломление света?
- Какой физический смысл относительного показателя преломления? Абсолютного показателя преломления?
- Сделайте чертеж и дайте объяснение, в каком случае угол преломления больше угла падения.
- Сделайте чертеж и дайте объяснение, в каком случае наблюдается явление полного внутреннего отражения.

Учитель подводит итоги урока, оценивает подготовку и работу на уроке, сообщает домашнее задание.

Рефлексия

Какой этап изучения показался наиболее трудным? Наиболее важным? Наиболее интересным?

Подведение итогов

дать качественную оценку работы класса и отдельных учащихся; подведение итогов самостоятельной работы учащихся; замечания и выводы по уроку, устранение выявленных пробелов; выставление оценок.

Домашнее задание

- домашнее задание согласно календарно-тематическому плану;
- обеспечить понимание учащимися цели, содержания и способов выполнения домашнего задания;
- проверить, как учащиеся поняли содержание домашней работы.
- **выполнить тестовые задания ЦОР 2912. Полное внутреннее отражени**

Маятник түрлері

Каримов Султан Ахмеджанович,

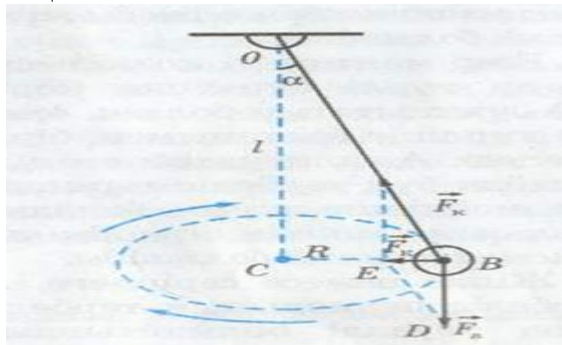
Назымбеков Ғабит Ильясулы

Физика пәнінің мұғалімдері

Химия және биология бағытындағы Назарбаева зияткерлік мектебі, Алматы қаласы

Сабақ тақырыбы:	Маятник түрлері.		
Оқыту мақсаты:	9.2.5.4 - маятниктердің түрлерін білу және олардың тербелістерін сипаттау;		
Сабақтың мақсаты	Маятниктердің түрлерін біледі Маятниктердің неге тәуелді екенін ажырата алады		
Бағалау критерийі	Маятник түрлерін ажырата алады. Математикалық маятник пен серіппелі маятниктің неге тәуелді екенін біледі. Математикалық маятник пен серіппелі маятниктің формуларын қолданып есептер шығарады Период пен жиіліктің қалай өзгертін біледі. Еркін түсуі үдеуі неге тәуелді екенін біледі		
Тілдік міндеттер	Оқушылар өздерінің түсініктерін көрсететін жаңа сөздерді пайдаланулары керек. Олар терминдерді түсіну және қолдану керек. <u>Арнайы пәндік лексика мен терминология:</u>		
	<u>Сөздік</u>		
	<i>Қазақша</i>	<i>Ағылшынша</i>	<i>Орысша</i>
	Механикалық тербелістер	Mechanical oscillations	Механические колебания
	Тербеліс периоды	Period of oscillations	Период колебания
	Тербеліс жиілігі	Frequency of oscillations	Частота колебания
	Тепе-теңдік күйі	Equilibrium position	Положение равнове- сия

	Амплитуда	Amplitude	Амплитуда
	Ауытқу	Displacement	Смещение
	Гармоникалық тербеліс	Simple harmonic motion	Гармоническое колебание
	Еркін тербелістер	Free oscillations	Свободные колебания
Құндылықтарды да- рыту	- Оқушыларды академиялық адалдыққа тәрбиелеу (тапсырмаларды орындау барысында өз бетімен жұмыстануға үйрету) - Оқушыларың бойында жауапты азаматтық ұстанымды қалыптастыру. - Өмір бойы білім алу құндылығын сыни тұрғыдан ойлау арқылы білімге деген құштарлығын қалыптастыру - Оқушылар арасында ынтымақтастық ортаны қалыптастыру.		
Пәнаралық байла- ныстар	Геометрия: үшбұрыштарының ұқсастығын қолдануы.		
АКТ қолдану дағдылары	АКТ арқылы графиктер мен теңдеулерді ұсыну, өмірден мысалдар қарастыру, анимацияны көру		
Алдыңғы білім	Энергия түрлері.		
Жоспар			
Уақытты жоспарлау	Жоспар бойынша орындалуы тиіс тапсырмалар		
Уақтығы 5 минут	Ұй тапсырмасын сұрау Сыныпты сабаққа ұйымдастыру. Өтілген сабақты қайталау. 1. Жұмыс пен энергияның өзара байланысын қандай мысалдар келтіріп көрсетуге болады? 2. Қандай жағдайда дененің энергиясы бар деп айтуға болады? 3. Энергия дегеніміз не? Жұмыс пен энергияның өлшем бірліктері қандай? 4. Энергияның қандай түрлері бар? 5. Потенциалдық энергия мен кинетикалық энергия деп қандай энергияларды айтады және олардың қандай ерекшеліктері бар? Оқушыларды сабақ мақсатарымен таныстыру.		
20 минут	Математикалық маятник OBC және BDE үшбұрыштарының ұқсастығынан: $BE:BD = CB:OC$ немесе $F:mg = R:l$. $F = ma$ F күшінің осы екі өрнегін теңестіре отырып алатынымыз:		

$$\frac{ma}{mg} = \frac{R}{\ell}$$

немесе

$$a = \omega^2 R$$

осындан

$$\omega^2 = \frac{g}{\ell} \text{ немесе } \omega = \frac{2\pi}{T}$$

T периодтың өрнегіне қойып, мынаны аламыз:

$$T = 2\pi \sqrt{\frac{\ell}{g}}$$

Серіппелі маятник.

Егер серіппе ℓ ұзындыққа созылса немесе сығылса, онда денені тепе-тендік күйіне қайтаратын F күші туындайды. Ұзару шамасы азғантай болған кезде бұл күш серіппенің ұзаруына пропорционал болады, яғни Гук заңы бойынша: $F = -k \cdot x$

$$ma = -kx \text{ бұнда } a = -kx/m$$

$$ma = -m\omega^2 x \text{ немесе } -kx = -m\omega^2 x$$

$$\omega^2 = \frac{k}{m} \text{ немесе } \omega = \frac{2\pi}{T}$$

$$T = 2\pi \sqrt{\frac{m}{k}}$$

5 минут

Қорытынды сұрақтар

1. Математикалық маятник неге тәуелді?
2. Серіппелі маятник неге тәуелді?
3. Егер жерде тұрған математикалық маятникті, айға апарып орналастырса, периоды мен жиілігі қалай өзгереді?
4. Математикалық маятниктің жібін 4 есе азайтса, оның периоды мен жиілігі қалай өзгереді?
5. Серіппелі маятниктің массасын 4 есе азайтса, оның периоды мен жиілігі қалай өзгереді?
- 6.

Бағалау критерийлері	№	Дескриптор	Балл
Математикалық маятник пен серіппелі маятниктің неге тәуелді екенін біледі.	1	Жауабы	1

10 минут

Математикалық маятник пен серіппелі маятниктің неге тәуелді екенін біледі.	2	Жауабы	1
Еркін түсуі үдеуі неге тәуелді екенін біледі	3	Жауабы	1
Математикалық маятник пен серіппелі маятниктің формуларын қолданып есептер шығарады	4	Математикалық маятниктің формуласы қолданады	1
Период пен жиіліктің қалай өзгеретін біледі.		Жауабы	1
Математикалық маятник пен серіппелі маятниктің формуларын қолданып есептер шығарады	5	Серіппелі маятниктің формуларын қолданады	1
Период пен жиіліктің қалай өзгеретін біледі.		Жауабы	1
Жалпы балл			7

Есептер шығару
Жеке жұмыс

1. Егер математикалық маятниктің тербеліс периоды 2 с - қа тең болса, онда оның ұзындығы қандай?

2. Қатаңдығы 250 Н/м серіппеде 16 с ішінде 20 тербеліс жасайтын жүктің массасын табыңдар.

3. Серіппе оған бекітілген массасы 5 кг жүктің әсерінен минутына 45 тербеліс жасайды. Серіппенің қатаңдық коэффициентін табыңдар.

4. Айдың бетіндегі еркін түсу үдеуі $1,6 \text{ м/с}^2$ – қа тең. Математикалық маятниктің айдағы тербеліс периоды 4,9 с - қа тең болу үшін ол қандай ұзындықта болу керек?

Бағалау критерийлері	№	Дескриптор	Балл
Математикалық маятник пен серіппелі маятниктің формуларын қолданып есептер шығарады	1	Математикалық маятниктің формуласы қолданады	1
		Формулары түрлендіреді	1
		Жауабы	1
Математикалық маятник пен серіппелі маятниктің формуларын қолданып есептер шығарады	2	Серіппелі маятниктің формуларын қолданады	1
		Формулары түрлендіреді	1
		Периоды табады	1
		Жауабы	1
Математикалық маятник пен серіппелі маятниктің формуларын қолданып есептер шығарады	3	Серіппелі маятниктің формуларын қолданады	1
		Формулары түрлендіреді	1

			Периоды табады	1
			Жауабы	1
	Математикалық маятник пен серіппелі маятниктің формуларын қолданып есептер шығарады.	4	Математикалық маятниктің формуласы қолданады	1
			Формулары түрлендіреді	1
			Жауабы	1
Жалпы балл				14

5 минут	Үй тапсырмасы: § 57 Рефлексия 1. Нені түсіндін? 2. Нені түсінбедің? 3. Не ерекше қызықты болды? 4. Үйге берілген тапсырманы орындау үшін тағы нені қайталауым керек? 4. Егер жіптің ұзындығының $3/4$ бөлігін кесіп алса және оның қалған бөлігіне сол жүкті ілсек, онда резина жіпті ілінген жүктің тербеліс периоды қанша есе өзгереді? 5. Математикалық маятниктің ұзындығын 10 см - ге ұзартқан кезде оның тербеліс периоды 0,1 с - ке артады. Тербелістің бастапқы периоды қандай болған?
---------	--

Юридическая ответственность военнослужащих Республики Казахстан

Акылбекова Бахыт Турсыновна

магистрант юридического факультета Университета «Астана», г. Нур-Султан

Военнослужащим принадлежит важнейшая роль в решении задач обороны и безопасности государства.

Важнейшим условием боеспособности и постоянной боеготовности войск является воинская дисциплина.

Воинская дисциплина есть строгое и точное соблюдение всеми военнослужащими порядка и правил, установленных Конституцией и Законами Республики Казахстан, воинскими уставами и приказами командиров (начальников), а также норм поведения и взаимоотношения между военнослужащими.

Юридическая ответственность - это обязанность правонарушителя понести наказание. Военнослужащие независимо от воинского звания и должности равны перед законом и несут ответственность в соответствии с Законами Республики Казахстан.

Таким образом к особенностям юридической ответственности военнослужащих РК относятся:

- юридическая ответственность военнослужащих регулируется как нормами законодательства РК, действующими в отношении гражданских лиц, так и специальными нормами, распространяющими свое действие только на военнослужащих;

- в силу большого числа юридических ограничений, налагаемых на военнослужащих по сравнению с другими категориями граждан, юридическая ответственность отличается большим кругом составов правонарушений;

- законодательство предоставляет командирам специальные полномочия по привлечению военнослужащих к юридической ответственности.

Основанием юридической ответственности является правонарушение, то есть виновно совершенное лицом общественно-опасное деяние, запрещенное правом под угрозой применения мер принуждения.

Наказуемость деяния предполагает реакцию государства на правонарушение и является обязательным признаком преступления и других правонарушений.

Элементами состава правонарушения являются:

1) объект правонарушения; 2) объективная сторона; 3) субъект правонарушения; 4) субъективная сторона.

Объектом правонарушений являются общественные отношения, регулируемые и охраняемые правом. Правонарушения наносят ущерб и посягают на различные объекты, связанные с конкретными отраслями права. Отсюда, в зависимости от конкретных общественных отношений и их значимости, правонарушения можно классифицировать по видам (уголовные преступления, дисциплинарные и административные проступки и др.).

Объективную сторону состава правонарушения характеризует противоправность деяния, его общественно вредные последствия и причинная связь между ними. Способ совершения правонарушения, характер вредных последствий могут существенно влиять на вид правонарушения.

Субъектом правонарушения в зависимости от его вида может быть физическое или юридическое лицо. Так, субъектом гражданского правонарушения может быть физическое или юридическое лицо. Субъектом уголовного, административного или дисциплинарного правонарушения – только физическое лицо.

Субъективную сторону правонарушения образуют элементы сознания лица, характеризующие социально-психологический механизм его совершения. Вина как внутреннее психологическое состояние субъекта характеризует его волевою направленность. Субъективная сторона играет важную роль в классификации правонарушения, является важным элементом состава уголовного преступления. Гражданско-правовая ответственность может наступать за причинение вреда и при отсутствии вины.

За проступки и иные правонарушения военнослужащие несут уголовную, административную, гражданско-правовую и дисциплинарную ответственность с учетом своего правового статуса (статуса военнослужащих).

Дисциплинарная ответственность военнослужащих характеризуется следующими особенностями:

- распространяется строго на определенный круг лиц;
- включает специальные виды дисциплинарных взысканий;
- различается в зависимости от составов и категорий военнослужащих;
- предусматривает привлечение к дисциплинарной ответственности любыми из прямых командиров (начальников).

За нарушения воинской дисциплины командир применяет к военнослужащему следующие виды дисциплинарных взысканий, которые указаны в статье 53 Закона «О воинской службе и статусе военнослужащих».

Решение о наложении дисциплинарного взыскания может быть выражено в устной или письменной форме. К ним относятся:

- 1) замечание; 2) выговор; 3) строгий выговор; 4) предупреждение о неполном служебном соответствии; 5) снижение в должности на одну ступень; 6) снижение в воинском звании на одну ступень; 7) увольнение с воинской службы по отрицательным мотивам [2].

Административная ответственность за правонарушения наступает, если эти правонарушения по своему характеру не влекут за собой в соответствии с законодательством уголовной ответственности.

На сегодняшний день, никаких исключений в привлечении к административной ответственности у военнослужащих не осталось, несмотря на особый характер исполняемой ими воинской обязанности. Также, если посмотреть с другой стороны, то и равенства с гражданским населением в данном вопросе у военнослужащих тоже нет, так как по общему правилу за административные правонарушения военнослужащий несет ответственность в соответствии с Дисциплинарным уставом Вооруженных сил Республики Казахстан. А проблемные аспекты привлечения к дисциплинарной ответственности уже рассматривались в рамках данной работы. Считаем, что необходимо разграничивать административные и дисциплинарные проступки военнослужащих, что обеспечит возможность осуществлять военнослужащему свои права наравне с гражданским населением [16].

За совершение военнослужащими административных правонарушений могут применяться следующие виды административных взысканий [22]:

- предупреждение, административный штраф, лишение специального права, административный арест, дисквалификация.

Однако административный штраф не может применяться к сержантам, старшинам, солдатам и матросам, проходящим воинскую службу по призыву, а также к курсантам военных образовательных организаций высшего образования до заключения с ними контракта о прохождении воинской службы.

Военнослужащие и находящиеся на воинских сборах военнообязанные несут ответственность за административные правонарушения, совершенные при исполнении служебных обязанностей, по Дисциплинарному уставу, кроме правонарушений связанных с незаконным призывом граждан на срочную воинскую службу и воинскую службу по кон-

тракту, предоставлением им незаконных отсрочек, или нарушением законодательства Республики Казахстан в области воинской службы.

Обязательным признаком состава любого преступления против воинской службы является деяние (действие или бездействие), которое всегда представляет собой нарушение военно-служебных правил, закрепленных военно-правовыми нормативными актами.

Специфической особенностью всех преступлений против воинской службы является наличие организационного вреда независимо от его указания в качестве признака состава. Всякое воинское преступление всегда причиняет определенный организационный вред порядку прохождения воинской службы.

В Уголовном кодексе РК предусмотрена ответственность за следующие преступления против порядка пребывания на воинской службе: самовольное оставление части или места службы, дезертирство и уклонение от исполнения обязанностей военной службы путем симуляции болезней или иными способами.

Наиболее часто встречающимся уклонением от военной службы является самовольное оставление части, что означает выбытие военнослужащего из воинской части или места службы без разрешения на то соответствующего командира (начальника). Воинская часть, которую покидает военнослужащий, может располагаться на определенной территории в казармах или иных помещениях, находиться в лагерях или походах. Место службы определяется местом фактического выполнения военнослужащим обязанностей военной службы [23].

В Уголовном кодексе Республики Казахстан с учетом особенностей прохождения воинской службы для военнослужащих по призыву и по контракту поставлены различные условия ответственности. Отсутствие у виновного цели вовсе уклониться от несения обязанностей воинской службы отличает рассматриваемое преступление от дезертирства.

Дезертирство - самовольное оставление части с целью уклонения от военной службы или неявки с той же целью на службу, при этом не имеет значение фактическая продолжительность незаконного отсутствия военнослужащего на месте службы.

Основанием для прекращения дезертирства является явка с повинной или задержание органами власти. Более же строгая ответственность предусмотрена законом за дезертирство с оружием, вверенным по службе, а равно дезертирство, совершенное группой лиц по предварительному сговору. Если военнослужащий, совершивший дезертирство впервые, добровольно явился с повинной либо дезертирство было стечением тяжких обстоятельств (смерть близких, тяжелое заболевание кого-то из родителей), то военнослужащий может быть освобожден от уголовной ответственности.

К коррупционным преступлениям, совершаемым военнослужащими, следует в первую очередь отнести некоторые преступления, которые по своей сути являются должностными преступлениями против воинской службы (воинские должностные преступления).

Под коррупцией в соответствии Законом от 18 ноября 2015 года «О противодействии коррупции» № 410-V понимается злоупотребление служебным положением, дача взятки, получение взятки, злоупотребление полномочиями, коммерческий подкуп либо иное незаконное использование физическим лицом своего должностного положения вопреки законным интересам общества и государства в целях получения выгоды в виде денег, ценностей, иного имущества или услуг имущественного характера, иных имущественных прав для себя или для третьих лиц либо незаконное предоставление такой выгоды указанному лицу другими физическими лицами [4].

Уголовный кодекс Республики Казахстан не содержит специальных норм о воинских должностных преступлениях, однако соответствующие статьи, устанавливающие уголовную ответственность должностных лиц за совершение преступлений коррупционного характера, а именно злоупотребление должностными полномочиями и получение взятки на общих основаниях, подлежат применению и к воинским должностным лицам.

К воинским должностным лицам относятся также военнослужащие, которые, не имея подчиненных, являются представителями власти, либо постоянно или временно занимают должности, связанные с выполнением определенных организационно-распорядительных или административно-хозяйственных функций (например, начальник склада, заведующий делопроизводством штаба воинской части и др.).

В завершении следует отметить, что воинская дисциплина основывается на осознании каждым военнослужащим воинского долга и личной ответственности за защиту своей Родины, на его беззаветной преданности своему народу.

Балалар үйінің тәрбиеленушілерін рухани адамгершілікке тәрбиелеу

Иыкбаева Бакытгуль Шариповна, тәрбиеші
ШҚО, Семей қаласы «№8 балалар үйі» КММ

Аннотация

Мақалада балалар үйі тәрбиеленушілерін рухани-адамгершілікке және жалпыадамзаттық құндылықтарды тәрбиелеудің сипаты мен маңызы қарастырылған.

Қазіргі қарыштап дамыған заманда ұрпақ тәрбиесіне аса мән берілуі керек. Себебі ұлттың болашағы да өскелең ұрпаққа берілген тәрбиеге байланысты. **Тәрбие** – қоғамдық үздіксіз үрдіс, қоғам мен жеке тұлғаның қарым – қатынасындағы басты жүйе. Оның негізі өлшемі өмірге қажетті тұлғаның жеке қасиеттерін қалыптастыру. Бала бойында саналы тәрбие мен байыпты мінез қалыптастыру, рухани дүниесі бай интеллекті тұлға тәрбиелеу педагогтың мақсатқа бағытталған іс – әрекетіне байланысты.

Тәрбиенің негізгі міндеті — қоғамның қажетті талаптарын әрбір баланың бойында борыш, намыс, ар- ождан, қадір- қасиет сынды биік адамгершілік қасиеттерді қалыптастыру.

Қазіргі таңда елімізде болып жатқан әлеуметтік, экономикалық, саяси, мәдени жаңалықтарға байланысты тәрбие үрдісін ұлттық сипатта ұйымдастыру – **заман талабы**. Әр халықтың өзіне тән дәстүрі, оның білім беру мәдениеті осы оқу — тәрбие үрдісіне тікелей байланысты. Қазақ халқы – өзінің бай тарихи мұрасын, өнері мен тілін, салт – дәстүрін, әдеп – ғұрпын, рухани – адамгершілік тағылымдарын ұрпағына мұра етіп қалдырған. Сондықтан оқу – **тәрбие үрдісінде қолданылатын әдіс-тәсілдер**, деректер ұлттық психология ерекшеліктерін ескеру қажет.

Халқымыздың ғасырлар бойы ұлан- байтақ жерін сыртқы жаулардан қорғауда ерлігімен көріне білген батырлары мен қолбасшыларын, халқының сөзін сөйлеп, ел қамын ойлаған шешен — даналарын мақтан еткен. Отанымызды қорғау, шежіреге толы тарихын білу, тілі мен дәстүрін сақтау, зерттеу – азаматтық борышымыз. Сондықтан бар халық мақсаты өзінің өскелең ұрпағына тәрбие беруде күнделікті тұрмыс кәсібін ұлттық арнада ұйымдастырып, рухани- адамгершілік тағылымымен ұштастыра білген.

Рухани – адамгершілік тәрбие – белгілі бір мақсатқа қол жеткізе білетін мақсатты, жүйелі, ұлттық көзқарасты, сенімді, парасатты, мінез- құлықтағы адами тәртіп пен рухани дағдыны қалыптастыратын жалпы азаматтық тәрбиенің құрамдас бөлігі. Адамгершілік тәрбиенің бүкіл жүйесі гуманистік мазмұнға толы, рухани негізде жеке адамның жан- жақты дамып жетілуіне бағытталған.

Адамгершілік тәрбие мәселесі негізінен ұлттық құндылықтарға сүйене отырып, тәрбие берудің әдістемелік жолдарына негізделеді.

- **Ұлттық дәстүрлер арқылы оқу – тәрбие** үрдісінде адамның рухани мәдениетін қалыптастыру.

- **Ұлттық дәстүрлер** арқылы адамның психологиялық ерекшеліктерін зерттеп, дамыту.

- **Салт – дәстүрлер** негізінде, ұлттық психологиялық ерекшеліктерді ескере отырып, рухани – адамгершілік құндылықтарды тәрбиелеу.

Бұл мәселеге байланысты елбасымыз **Н.Ә. Назарбаев**: «...жаңа жағдайларға байланысты бәрімізді алаңдататын мәселе – білімді, кәсіби даярлығы бар адам тәрбиелеу ғана емес, қоғамдық өмірдің барлық саласында ұлттық және дүниежүзілік құндылықтарды қабылдауға қабілетті, рухани және адамгершілік мүмкіндігі мол тұлға қалыптастыру болып табылады», — деп атап көрсетті.

Халықтық мақал **«Ұяда не көрсен, ұшқанда соны ілерсің»** адамгершілік тәрбиенің негізгі отбасында қалыптасатынын көрсетуде. Халық, жанұя құндылықтарын ауызша халық шығармашылығы арқылы тапсырады, мысалы, аңыз ертегілерді, ырымдарды, салттарды қолданады, дін арқылы, әртүрлі қоғамдық ұйымдар арқылы т.б. Халық ауыз әдебиеті адамгершілік –эстетикалық тәрбие беруде баланың ой-өрісін дамытады. Олардың тіл байлығы және шексіз шешендік мүмкіндіктерін арттырады.

Балаларды рухани адамгершілікке тәрбиелеу мәселесі қоғамның және жалпы мемлекеттің алдында тұрған негізгі мәселелердің бірі, себебі қоғамда жас ұрпаққа рухани тәрбие беру мәселесіне қатысты күрделі проблемалар қалыптасты. Қазіргі таңда өскелең ұрпаққа арналған нақты өмірлік бағдарламаның болмауы, қоғамдағы рухани- адамгершілік ахуалдың төмендеуі, балалармен бос уақыттағы мәдени жұмыстарының әлсіздігі, балалардың физикалық дайындығының нашарлауы және тағы басқа мәселелер өзекті болып отыр. Білім беру жүйесі тұлғаның рухани дамуына жоғары деңгейде кепіл бола алмайды, өйткені тәрбие – бұл күнделікті өмірдегі адамның әрбір адамға деген құрметі мен сыйластығы негізіндегі басқа адамдарға деген қарым – қатынасын анықтайтын тұлғаның сапасы.

К.Д. Ушинский: **«Тәрбиелеудің басты міндетін адамгершілік әсер етуден құрайды»**, - десе, дана Абай: «Ақпейіл және ықыласты жүрек адамды жетелеуі тиісті, сонда ғана оның еңбегі және табыстылығы ерекше мәнге ие болады. Адам болып дүниеге келу жеңіл, бірақ адам болу қиын», - деген болатын. Тәрбиенің маңыздылығы сондай, біздің болашақ ұрпағымыз тәрбиеден ғана рухани байлық алып, тәрбие арқылы ғана Адам болып қалыптасады.

Адамның адамгершілік негіздері болмаса, ол еркінен, өмірлік бағдарынан тез айырылып, тағдырдың ойыншығына немесе қылмыс әлемінің құрбанына айналады. Ондаған, мыңдаған нашақорлар, маскүнемдер, қаңғыбастар, қамқорсыз балалар, жетімдер – **бұл күннің шындығы**. Әсіресе балалар мен жасөспірімдер кері жолға бейім болады.

Әрине әр адам өз өмірінің қожасы және ол өз өмір жолын өзі таңдайды, басқа адамдармен қарым – қатынас жасайды, қателіктерге бой алдырады. Сені қоршап тұрған жағдайды өзгертуге болады, бірақ өзіңнің ішкі әлеміңнен қашып құтыла алмайсың. Сонымен қатар, егер адамның жаны немесе рухы сырқат болса, онда ешқашан сау бола алмайды. Сондықтан адамның қандай рухани құндылықтарды игергені өте маңызды. Адамгершілік тәрбиесі оқу тәрбие үрдісінің барлық саласында, оқыту, білім беру және еңбекке баулу үрдісінде жүзеге асады. Тәрбиелі болу үшін адамгершілік қасиеттерді жатқа білу жеткіліксіз, оның терең ой елегінен өткізу, бастан кешіру, мінез - құлыққа бекіту керек.

Тәрбие ісі нақты кезеңнің ерекшеліктерін сақтай отырып, болашаққа бағдар береді, жеке тұлғаны соған дайындайды. Жеке тұлғаның адамгершілік құндылықтары өмірге келген күнінен басталады. Мектепке дейінгі жаста балалардың бастапқы адамгершілік қасиеттері мен ұғымдары, мінез-құлықтың қарапайым дағдылары қалыптасады. Баланың мектеп жасына дейінгі қалыптасқан мінез-құлықтары болашақта ересек қоғамда және құрбы-құрдастарымен қарым – қатынасқа түскенде көріне бастайды. Бастауыш сыныпта

адамгершілік көзқарастардың, мінез–құлықтардың, сезім мен сананың жаңа түрлері одан әрі дамытылады.

Жас жеткіншектер 5-9 сынып оқушылары өздерін ересектер қатарына қосып, өз бетімен тіршілік етемін деп қиял жетегімен кетеді. Бұл жастағы баланың дамуына ұйымшылдық, тәртіптілік, қамқорлық, құнттылық, т.б. қасиеттер әсер етеді.

Жасөспірімдердің ғылымға, мамандықтаңдауға ынталары артады. Бұлар әділеттілік, борыш, ар-намыс, ұят, адалдық сынды моральдық ерекшеліктерге көңіл бөледі. Олар үлкендермен қарым – қатынас жасауда өзін-өзін тәрбиелеуді қажет етеді. Сондықтан бұл жаста көбірек ерік берген жөн. Өскелең ұрпақтың адамгершілік тәрбиесін іске асыруда қоршаған ортаның ықпалы орасан зор.

Жасөспірімдерді адамгершілікке тәрбиелеуде өмірде кездесетін түрлі жағымсыз жағдаяттардан сақтану мәселесі де ескерілуі қажет. Көбіне күнделікті тірлік қамымен балалардың рухани қажеттіліктері ескерілмей, екінші орынға жылжиды. Бала дұрыс, адамгершілік іс-әрекеттерді, салауатты өмір салтын, жақсы мен жаманды айыра білу, өзін — өзі жетілдіруге деген ынтасын қалыптастыруы керек, қажет кезде өз бетімен шешім қабылдап, дұрыс таңдау жасауы үшін кішкентайынан өз дегенін іске асыруға баулу керек.

В.А. Сухомлинский: «Егер баланы тәрбиелеген дәрежеге жеткізудің сәті түссе, адамгершілік тәрбие жеке адамды жетілдіруге тиімді ықпал жасайды» дей отырып, «Егер біз балаға қуаныш пен бақыт бере алсақ, ол бала дәл сондай бола алады», - деген болатын.

Рухани дүниесі бай, қажеттіліктері мен қызығушылықтары, талғамы, ой-өрісі кең адамдарды толық қалыптасқан, мінезі тұрақты адам дейміз. Мінездің тұрақтылығы адамның рухани-адамгершілік түсініктерінен туындайды. Түйіндей келе, адамгершілік тәрбиесі – бұл адамның туғаннан басталатын және өмір бойы жалғасатын, адамдардың мінез-құлық нормаларын игеруіне бағытталған үздіксіз үрдіс. Оның мазмұны оқушының жеке тұлғалық қасиеттерінің қалыптасу шеңберінде дамиды. Сондықтан оқу – тәрбие жұмысын ұйымдастыруда баланың жеке тұлғалық ерекшеліктерін ескеру маңызды орын алмақ.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. С. Ғ.Тәжібаева Мектепте тәрбие жұмысын ұйымдастыру технологиясы. Оқу құралы. Алматы, Білім, 2008.
2. О.К. Трубецкая Балалардың рухани-адамгершілік құндылықтарын қалай жетілдіруге болады//Сынып жетекшінің анықтамалығы №12 (48) 2012.
3. Л. Омарова Адамгершілік тәрбиені қалыптастыру мәселелері // Бастауыш мектеп №2, 2004.

Балалар үйі жағдайында кіші мектеп жасындағы тәрбиеленушілердің танымдық қабілетін арттыру

Курманбекова Назгул Абдрахманқызы, тәрбиеші
ШҚО, Семей қаласы «№8 балалар үйі» КММ

Аннотация

Мақалада балалар үйінде тәрбиеленіп жатқан кіші мектеп жасындағы балалардың танымдық қабілетін арттыру жолдары қарастырылады

Балалар үйіндегі балалардың даму барысы әлде қайда баяу, қабылдауы төмендігі, түйсінудің әлсіздігі, есте сақтаудың, қиялдың баяу дамуы, көрнекілік-бейнелік ойдың толық жетілмеуі, ерік-жігері әлсіз, зейіннің тұрақсыздығы байқалады. Осындай жағдайда тәрбиеленушілерінің танымдық қабілетінің дамымауы сөйлеу, моторика, психикалық

процестердің нашар дамуына әкеліп соғады. Танымдық қызығушылықтың төмендігі оқу үрдісі мен нәтижесіне үлкен әсер етеді. Мектептер тәжірибесі мен педагогтер мен психологтардың зерттеулері оқуға деген жағымсыз көзқарас пен үлгерімнің төмендігі себептерінің арасында танымдық қызығушылықтың нашар дамуы немесе оның жоқтығы басты болып табылатындығын көрсетті.

Осы проблемамен айналысатын педагогтардың соңғы зерттеулері көрсеткендей Танымдық қабілетті дамыту:

- Тәрбиеленушілердің әлеуметтік депривацияны жеңуге көмектеседі
- білімнің тереңдеуіне және беріктігіне ықпал етеді;
- ойлау қызметінің сапасын дамытады және арттырады, баланың жалпы дамуына әсер етеді;
- баланың жеке тұлғасын қалыптастыруға, оның оқу белсенділігінің артуына, қабілеттерінің, дағдыларының қалыптасуына қолайлы жағдай жасайды, шығармашылыққа тәрбиелейді;
- психикалық үдерістердің өтуі үшін жағымды эмоционалдық қалыпты жағдай жасайды,

Әрбір бала алған білімдерін тәжірибеде қолдана білуі, сондай-ақ алған дағдылары мен біліктерін жетілдіре алуы тиіс. Педагогтың міндеті балаға білім ең алдымен мұғалімге немесе тәрбиешіге емес, өзіне қажет екенін түсіндіру.

Кей балалардың есте сақтау қабілеті әлсіз, қабылдау процестері тұрақсыз келеді. Сондықтан олар затты қолмен ұстап, көзімен көргенді ұнатады. Зейіндері тұрақсыз болғандықтан бір сарынды үрдістен тез жалығады. Осыған сәйкес кіші мектеп жасындағы балаларға оқу іс-әрекеттеріне көрнекілік, ойын технологиясын кеңінен қолданған жөн

Танымдық қызығушылықты арттыру үшін балалармен жұмыстың мынадай түрлерін пайдалану орынды: өлкетану мұражайларына, табиғатқа экскурсиялар, тақырыптық викториналар, әдеби кештер, балалардың оқу-дамыту әдебиеттерін, көркем басылымдарды оқу, оқу-талқылау, тәрбие сағаттарын өткізу, саяхат-ойындар, сканвордтар мен сөзжұмбақтарды шешу, логикалық есептерді шешу және т. б.

Балалардың берік білім алуы үшін педагогқа тәрбиеленушілердің білімдеріндегі олқылықтарды жоюға тура келеді. Білімдегі олқылықтар негізінен балалардың үй тапсырмасын дайындау кезінде, сондай-ақ тақырыптық викториналар, әдеби кештер және т.б. өткізу кезінде анықталады.

Кейбір балаларда оқу, жазу және есеп беру техникасы жеткіліксіз дамыған. Сондықтан оқу және жазу техникасын түзету бойынша жеке жұмыс жүргізу қажеттілігі бар (кітап оқу, оқу техникасын уақыт бойынша тексеру, жазбада жұмыс істеу), ыңғайлы және тиімді есептеу жолдарын үйрету.

Сонымен қатар тәрбиеленушілерде ауызша және жазбаша сауатты сөйлеу дағдылары жетілдіріледі. Осы мәселе бойынша балалармен келесі жұмыс түрлерін қолдануға болады: танымдық ойындар, ертегі, көркем әдебиеттерді оқу, оқылған әдебиеттерді қайта баяндау, саяхат-ойын, оқу-талқылау, сөздік сөздерді есте сақтау т. б.).

Кіші мектеп жасындағы тәрбиеленушілер көбінесе қарапайым еңбек дағдылары қалыптаспаған, ұсақ-түйек жұмыстарды орындай алмайды. Сондықтан педагогтың міндеті-мұндай балалардың қолының ұсақ моторикасын дамыту. Балалар өз қолдарымен әр түрлі заттарды жасау арқылы әлемді танып біледі. Олар пластилин, қамыр пластикасы, кесте тігу, оригами өнері, бисер өру және т.б. мектепке дейінгі балалар үшін қолдың ұсақ моторикасын дамытудың өте тиімді әдісі-саусақ жаттығулары, қол саусақтарын массаж, сурет салу және бояу, пластилиннен мүсіндеу. Бұл жұмыстың барлық түрлерін мектеп жасына дейінгі балалармен сабақтан тыс уақытта жасатуға болады.

Балалар үйіндегі үйірме жұмысы да тәрбиеленушілердің танымдық белсенділігін тиімді дамытады. Әр түрлі заттарды өз қолдарымен жасай отырып, балалар жұмыстың әр

түрлі тәсілдерін меңгеріп қана қоймай, сонымен қатар жаңа білім алады (мысалы: тастанды материалмен жұмыс істеу кезінде экология мәселелері, бисер өру тарихы, табиғи материалмен жұмыс істеу кезінде туған өлкенің табиғаты, қағаздың пайда болу тарихы және т.б.). Сондықтан мектепке дейінгі жастан бастап танымдық қызығушылықтарды дамыту мен оның алғышарттарын қалыптастыру - тәрбиелеу жүйесіндегі маңызды міндет.

Қолданылған әдебиеттер:

- 1.С.Ахметов Бастауыш кластарда білім берудің тиімділігін арттыру жолдары.А.Рауан.»1994
- 2.Бастауыш мектеп. №3, 4, 2010.
- 3.Богданова Т.Г., Корнилова Т.В. Диагностика познавательной сферы
- 4.Боглович Л.И. Личность и ее формирования в детском возрасте.

Халықтың цифрлық сауаттылығын арттыру

Манапова Айнура Бактыбаевна

Қазақ технология және бизнес университеті» АҚ

Анықтама

Бұл мақала орта мерзімді перспективада Қазақстан Республикасы экономикасының даму қарқынын жеделдету және цифрлық технологияларды пайдалану есебінен халықтың өмір сүру сапасын жақсарту, сондай-ақ ұзақ мерзімді перспективада Қазақстанның экономикасын болашақтың цифрлық экономикасын құруды қамтамасыз ететін түбегейлі жаңа даму траекториясына көшіруге жағдай жасау болып табылады.

Аннотация

Данный проект направлен на повышение качества жизни населения за счет ускорения развития экономики Республики Казахстан и использования цифровых технологий в среднесрочной перспективе, а также создания условий для превращения экономики Казахстана в принципиально новый путь развития, который обеспечит будущую цифровую экономику будущего.

Summary

This project aims to improve the quality of life of the population by accelerating the development of the economy of the Republic of Kazakhstan and using digital technologies in the medium term, as well as creating conditions for turning Kazakhstan's economy into a fundamentally new way of development that will ensure the future digital economy of the future.

Қазіргі кезде мемлекет экономикасының тез дамуы үшін басты мәселелердің бірі - халықтың базалық цифрлық сауаттылығының төмен болуы немесе оның жоқтығы болып табылады. Отандық білім беру жүйесін нақтылы және жан-жақты дамыту, оның ішінде ауылдық аймақтарда, Әкімдікті жұмысқа тарта отырып, олардың оқыту процессіне қызығушылығын арттыра отыра құру қажет. Ол үшін, Әкімдіктерге тұрақты түрде білім беру курстарын өткізу негізінде, бастапқы деңгейдегі білімді қажет ететін аудиторияға сапалы білім бағдарламаларын жасау және бекіту, білім беру кластарын және арнайы оқыту бөлмелерін жабдықтау қажет.

Біздің міндет – 2022 жылда халықтың цифрлық сауаттылық деңгейін 83 % көтеру – адамның кәсіптік және күнделікті жұмыс аясында ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдана білуін және білімін ынталандыру.

Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрлігінің статистикалық мәліметтеріне сәйкес халықтың базалық цифрлық сауаттылық деңгейі 2017 жылда 77,1% құрайды (республика бойынша 13 млн. адам).

Мемлекеттік бағдарламасының 2018 жылы 78,5% нысаналы көрсеткішіне қол жеткізу үшін 500,0 мың адамды құрайтын халық санын оқыту қажет.

Цифрлық сауаттылық деңгейіне жету мақсатында білім беру бағдарламалары мен қажетті методикалық материалдар жасалды.

Қазіргі уақытта, мамыр айында Министрлік "Зерде" ҰАКХ "АҚ-мен бірлесіп «Азаматтарға арналған үкімет» МК» КЕАҚ, "ҰАТ" АҚ және "Қазпошта" АҚ әр өңірдің жаттықтырушыларын одан әрі халықты оқыту үшін дайындау жұмыстары жүргізіліп жатыр.

Жаттықтырушылардың жалпы саны мамыр айының соңына дейін 2640 адам құрайды, оның ішінде: Атамекен "ҚР ҰКП" "Бизнес" Бастау бизнес-жаттықтырушылар - 160, сондай-ақ Жоғарғы соттың 40 сот өкілдерін дайындалады.

Кәсіпті мамандардың цифрлық сауаттылығын арттыру үшін, жаңа технологияларды енгізу жоспарланып отыр. Мысалға, фермерлерді ауыл шаруашылығы саласында заманауи цифрлық технологияларға үйретеді, сондай-ақ жүйеде жұмыс істеу дағдыларына үйретеді. Дәрігерлер мен медбикерді медициналық ақпараттық жүйесімен жұмыс істеуді, мұғалімдерді – Күнделік, BILIM LAND сияқты жүйелерде жұмыс істеуді үйретеді.

Жалпы 385 мың кәсіптік мамандарды үйрету жоспарланып отыр (мемлекет бойынша жалпы кәсіптік кадрлар санына шаққандағы үлесі 16,2%).

Этикет общения

Нокина Алмагуль Аягановна, преподаватель русского языка

КГУ Карагандинский государственный индустриальный университет (г.Темиртау)

Этикет – неотъемлемый компонент культуры поведения. Это особый язык общения, дающий возможность, поддерживая суверенитет каждой личности, достигать взаимопонимания и взаимоуважения. От французского *étiquette* — этикетка, надпись) — правила поведения людей в обществе^[1], поддерживающие представления данного общества о подобающем^[2].

От нашей манеры общения зависит то впечатление, которое мы производим на окружающих. Речь человека способна притягивать к нему людей или, наоборот, отталкивать. Она также может оказывать сильное влияние на настроение нашего собеседника. Это образец коммуникативной культуры общения. Культурная речь не содержит слов-паразитов, нецензурных выражений, некорректных формулировок. Самое главное в этикете - уважение личности, бережное отношение и сохранение собственного достоинства. Этикет учит владеть своими эмоциями. Люди не всегда задумываются над тем, насколько совершенна их словесная форма общения. Не все обладают даром умения вести беседу, но никто не должен быть безразличен к тому, как следует обращаться со словом. Слово, произнесенное вслух, во все времена было главным средством общения и воздействия на людей.

Несомненно, что культура деловой беседы является показателем культурного уровня личности, ее способности к общению. Именно через речь коллеги по работе узнают нас, судят об уровне нашей профессиональной компетентности, интеллекта и культуры. Безусловно, порой негативно влияет на наше сознание, а особенно на молодое, интернет-ресурсы. В современный век, век стремительного развития компьютерной технологии, приходится большую часть времени проводить за компьютером. Телевидение и интернет вытесняют из культурных потребностей современного человека посещение театров, библиотек, музеев. И

это горько осознавать. Ведь все, что сейчас существует, все, что мы изучаем, создавалось людьми.

Все большее использование технических средств, также нехватка времени - все это дает основание для тревоги об утрате «роскоши человеческого общения».

Они могут побудить негатив, навредить здоровью, как ребенка, так и взрослого.

Большой след в жизни человека оставляют эталоны и принципы общения, усвоенные в детстве и юности, ставшие привычными. Настроение, самочувствие, работоспособность в большой степени зависят от того, как ведут себя окружающие. Культура общения предполагает соблюдение основных правил: уважения и доверия к тому, с кем общаешься; умение выслушать другого человека, вежливость и доброжелательность, сдержанность в проявлении отрицательных эмоций, уступчивость, деликатность. При нарушении этих принципов могут возникать сложности коммуникации и даже конфликты. Этому способствуют следующие причины: семейное воспитание, уровень образования, возрастные особенности, национальные традиции. С раннего возраста нужно прививать ребенку навыки культурного общения. Очень важно, чтобы в семье царила атмосфера любви, добра, почитания уважения к взрослым. Основой успеха является здоровая, спокойная обстановка дома, когда близкие люди с искренним уважением относятся друг к другу, прививая любовь. Важная роль в воспитании культуры общения детей принадлежит детским садам и школам. Воспитатели и учителя – те люди, которые являются авторитетом для ребенка, носителями культуры, на них он смотрит и стремится им подражать. Чем шире будет их кругозор, разнообразнее интересы, тем больше шансов у них вырасти культурными людьми.

Важной стороной развития культуры межнационального общения является формирование этнической толерантности. Каждая страна после принятия статуса Независимости сохранили свою культуру, обычаи. Общение намного шире этикета. В любой культурной коммуникации партнеры могут различаться по полу, возрасту, национальности, социальному статусу, а также степени знакомства и родства. Культура поведения выстраивается согласно этим критериям. Например, младший обязан слушать старшего, и не перебивать его, уважительное обращение к старшему поколению. В какой-то степени этика является системой культурного сдерживания, чтобы обеспечить позитивный лад общения неравных между собой партнеров.

Мы живем в многонациональном государстве, для нас важно, чтобы все люди между собой общались дружно, уважали и почитали традиций других народов. Когда мы говорим о разных национальностях, мы имеем в виду разные культуры, разные менталитеты, разные языки, а также различные нормы и стандарты коммуникации. Они передаются из поколения в поколение. Таким образом, находясь в такой разнообразии культур для успешной коммуникации и взаимодействия, людям нужно улучшить свои навыки межкультурного общения, грамотность и компетентность. Знание языка, культуры, обычаи той страны, где родился и проживаешь, почитается и приветствуется. Даже путешествуя по странам, общаясь с разными людьми, узнаешь много интересного, нового, полезного. Ведь каждая страна уникальна по своему, у каждой своя культура. И здесь высоко ценится культура вежливого обращения и общения. Как важно оценивать радость от общения с культурным, вежливым человеком.

Сервантес говорил: «Ничто не обходится нам так дешево и не ценится так дорого, как вежливость».

Изменяется время, общество, общественные ценности. Среди первых на изменения реагирует язык. Итак, обращение – это слово или сочетание слов, называющее лицо (или предмет), к которому обращена речь. «Обращение – один из важнейших и необходимых компонентов речевого этикета.

Выбрать обращение к незнакомому лицу, а это значит дать именование человеку, с которым ты общаешься, определить свой и его статус, выразить свое отношение к будущему собеседнику. Обычно в языке существуют слова, служащие для обращения к человеку в об-

щество – сообществе людей, которые имеют свое именование в рамках этого сообщества. Какие же слова-маркеры, именующие того, к кому мы обращаемся, существовали и существуют сейчас в русском и казахском языках?

Казахстан вступил на путь демократизации и глобализации, и те изменения, которые с этим связаны, непосредственно отражаются в лексике языка. Она, отражает всё новое, что происходит в обществе. Соблюдение хороших манер, уважение к другим людям, которые могут отличаться друг от друга по всем параметрам – национальным, религиозным, мировоззренческим – оказываются той платформой, на которой произрастает мирное и высокоразвитое общество.

Когда в семье по-настоящему ценят, уважают и любят друг друга, то их совместная жизнь многогранна и интересна. Им приятно доставлять подарки, устраивать для них праздники. Общие радости собирают всех за большим столом по случаю семейных торжеств: дня рождения, именин, юбилеев. В каждой семье и у каждого народа свои собственные ритуалы приема и встречи гостей, обычаи поздравлять родственников. Их объединяет совокупность духовных ценностей, которые характеризуют отношения между разными поколениями. Уклад в таких семьях постоянно вбирает в себя все лучшее из окружающей жизни, но при этом они творят уникальный мир своего дома. Одни традиции перешли к ним от родителей, другие они создают сами.

Воспитание ребенка - это не только воспитание любви к окружающему, но и к родному дому, семье, а также и толерантного отношения к представителям разных национальностей, культур и традиций и обычаев.

У каждого народа есть своя неповторимость, своя самобытность, с помощью которой он выделяется среди других, и неповторимость эта не только в языке, но и в традициях, в ценностях, и в своей жизнедеятельности.

Складываясь веками, и передавая свои обычаи и традиции от поколения к поколению, от старшего к младшим, многие традиционные праздники, обряды, духовные ценности, служили эталоном, по которому люди оценивали свое поведение, свою деятельность и свои поступки. Этикет – явление историческое, и потому правила поведения людей изменяются вместе с динамикой условий жизни общества и конкретной социальной среды. Этикет всегда выполнял определенные социальные функции, подчеркивал статусное и имущественное положение людей, но по мере роста образования, культуры одни правила поведения сменялись другими. Сегодня правила этикета во многом являются всеобщими. Составляющими этикета являются: привлекательный имидж, культура речи, изящные манеры, умение управлять своими отрицательными эмоциями,

Культурная самобытность народов расширяет возможности человечества для всестороннего развития. Культурный человек – человек открытого сердца, способный радоваться и удивляться красоте мира, способный к переживанию и милосердию.

Музыка, литература, театр, великие научные открытия, созданные несколько веков назад, позволили нам жить в таком мире. Итак, «культурный человек» – понятие достаточно широкое. Такой человек владеет коммуникативной, образовательной, познавательной культурой, уважает традиции, человек открытый миру. Культурным человеком в современном мире можно назвать того, кто знает, понимает культуру прошлого, кто соблюдает нормы и правила поведения нынешнего времени, и кто делает вклад в современную культуру, думая о будущем.

Список использованных источников:

1. Источник: <http://naukarus.com/vzaimosvyaz-ponyatiy-kultura-obscheniya-i-etika-obscheniya-v-tselostnoy-sisteme-mezhlichnostnogo-obscheniya>

2. Артюхина Л.В., соискатель Государственной академии славянской культуры ВЗАИМОСВЯЗЬ ПОНЯТИЙ «КУЛЬТУРА ОБЩЕНИЯ» И «ЭТИКА ОБЩЕНИЯ» В ЦЕЛОСТНОЙ СИСТЕМЕ МЕЖЛИЧНОСТНОГО ОБЩЕНИЯ.

3. Взаимосвязь понятий "культура общения" и "этика общения" в целостной системе межличностного общения [Текст] / Л. В. Артюхина // Современные гуманитарные исследования. - 2011. - N 5. - С. 174-178.. - Библиогр.: с. 178 9 назв.)

4.https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0_%D1%80%D0%B5%D1%87%D0%B8

Система государственного планирования в Республике Казахстан, ориентированная на результат

Нурманова Айгүл, магистрант

Академия государственного управления при Президенте Республики Казахстан

Современные вызовы ставят вопросы выработки качественно новых подходов к системе государственного планирования, суть которых состоит в том, что результаты исполнения бюджета измеряются не только степенью освоения выделенных бюджетных ассигнований, а достижением конкретных социально значимых результатов.

Внедрение новых подходов к системе государственного планирования в Казахстане осуществляется поэтапно. Принятие новой системы государственного планирования началось в 2009 году с принятием нового Бюджетного кодекса, где были определены основы стратегического и бюджетного планирования, ориентированного на результат.

В действующей системе государственного планирования все этапы бюджетного процесса системно взаимосвязаны, включая финансовый аудит и контроль. У нас в стране созданы благоприятные условия для нормального функционирования государства и его экономических субъектов, и в этих целях, были внесены соответствующие изменения и дополнения в нормативные правовые акты страны.

В целях совершенствования системы государственного планирования, в 2017 году утверждена новая усовершенствованная система государственного планирования в Республике Казахстан (далее – Система государственного планирования), направленная на повышение уровня жизни населения, благосостояния населения, обеспечение безопасности страны.

При эффективном планировании деятельности государственных органов четко обозначаются проблемы, акцентируется внимание на основные приоритетные направления деятельности, в результате которой определяется главная цель.

При стратегическом планировании разрабатываются ключевые целевые индикаторы, которые ориентируются на повышение уровня удовлетворенности граждан и отражают положительные изменения в социально-экономическом развитии.

Система государственного планирования – комплекс взаимосвязанных элементов, состоящий из принципов, документов, процессов и участников государственного планирования, обеспечивающий развитие страны на долгосрочный, среднесрочный периоды.

Документы Системы государственного планирования представляют собой целостную систему, где необходимость и правомерность разработки документов нижестоящего уровня вытекают из документов, стоящих на уровне выше, а разработка, реализация, мониторинг, оценка и контроль документов, стоящих на уровне выше, осуществляются на основе документов нижестоящих уровней.

Всего в стране реализуются 279 документов Системы государственного планирования. Кроме того, доктрины – (2), концепций – (36). Концепции и доктрины разрабатываются по поручению Президента Республики Казахстан.

Документы Системы государственного планирования подразделяются на три уровня.

К документам первого уровня относятся (4) документа, определяющие долгосрочное видение развития страны с ключевыми приоритетами и ориентирами – Стратегия развития Казахстана до 2050 года, Стратегический план развития Республики Казахстан до 2025 года, Прогнозная схема территориально-пространственного развития страны до 2020 года, Стратегия национальной безопасности Республики Казахстан.

К документам второго уровня относятся документы, определяющие параметры экономического развития Республики Казахстан, области, города республиканского значения, столицы, а также документы межсферного, межотраслевого и межведомственного характера – Прогноз социально-экономического развития на 5 лет (18), государственные программы на период не менее 5 лет (14).

К документам третьего уровня относятся документы, определяющие пути достижения документов Системы государственного планирования первого и второго уровней на основе декомпозиции – стратегические планы государственных органов на 5 лет (18), программы развития территорий на 5 лет (214), в том числе программа развития области (17), программа развития территорий районов, городов (197), стратегии развития на 10 лет национальных управляющих холдингов, национальных холдингов и национальных компаний (11).

Целевые индикаторы и показатели результатов документов Системы государственного планирования должны определяться исходя из данной иерархии.

Главной задачей стратегического планирования является повышение уровня социально-экономического развития Казахстана, рост благосостояния граждан и укрепление безопасности страны. В этих целях в стране разработана долгосрочная Стратегия развития Республики Казахстан до 2050 года, которая содержит ключевые национальные индикаторы, измеряющие общестрановой прогресс в достижении Стратегии развития Казахстана до 2050 года. Главной целью Стратегии «Казахстан – 2050» является создание общества благополучия на основе сильного государства, развитой экономики и возможностей всеобщего труда, вхождение Казахстана в тридцатку самых развитых стран мира.

Для решения основных проблемных вопросов в сферах деятельности государственных органов принимаются все возможные меры, путем достижения поставленных целей и задач в стратегическом плане на пятилетний период и операционном плане на год.

Важнейшей задачей для государственных органов является умение наладить эффективную систему мониторинга, которая позволила бы оперативно вносить необходимые коррективы в их деятельность при возникновении неожиданных проблем или непредвиденных новых возможностей.

В результате проведения мониторинга и анализа документов системы государственного планирования ожидается, что это приведет к улучшению хода реализации для обеспечения надлежащего и своевременного обеспечения достижения ожидаемых результатов, так как в процессе мониторинга отслеживается:

- результаты реализации стратегических и программных документов;
- рациональное и эффективное использование трудовых, финансовых, материальных, информационных, технико-технологических ресурсов;
- уровень и качество достижения запланированных целей, задач и целевых индикаторов, показателей результатов;
- анализ влияния реализации стратегических и программных документов на социально-экономическое развитие страны;

В заключении вырабатываются практические рекомендации по улучшению и устранению недостатков о ходе реализации стратегических и программных документов страны, так как основным результатом мониторинга стратегических и программных документов является обеспечение полного и своевременного достижения целей, целевых индикаторов, задач и показателей результатов.

При этом, для эффективного достижения стратегических целей и задач страны, а также в целях формирования единого формата отчетности для всех государственных органов, механизм проведения мониторинга документов системы государственного планирования необходимо систематизировать и автоматизировать, так как в соответствии с новыми вызовами, система государственного планирования требует совершенствования на постоянной основе.

Библиография:

1. Назарбаев Н.А. «Стратегия Казахстана-2050»: новый политический курс сложившегося государства: Послание Президента Республики Казахстан народу Казахстана 14 декабря 2012 года //«Адилет».
2. Назарбаев Н.А. «Третья модернизация Казахстана: глобальная конкурентоспособность»: Послание Президента Республики Казахстан народу Казахстана 31 января 2017 года.
3. «Стратегический план развития Казахстана до 2025 года».
4. «Об утверждении Системы государственного планирования в Республике Казахстан». – Постановление Правительства Республики Казахстан № 790 от 29 ноября 2017 года.
5. Официальный сайт Министерства национальной экономики Республики Казахстан www.economy.gov.kz

Құрылымдық тапсырмалар арқылы оқушылардың саралау тапсырмаларын орындау дағдыларын дамыту

Смагулова Акмарал Алтынбековна, математика пәнінің мұғалімі

Алматы қаласындағы химия - биология бағытындағы Назарбаев Зияткерлік мектебі

Мақсаты: Құрылымдық тапсырмаларды қолдана отырып оқушылардың өз бетінше білім алуға дағдыландыру. Оқушыларды МЭСК үлгісінде көбірек кездесетін құрылымдық тапсырмаларды шығару дағдысын дамыту.

Тиімділігі: Оқушылардың қиындық- кедергілерді жеңе отырып, белгілі бір нәтижеге қол жеткізуі. Ал нәтиже дегеніміз ақпаратты нақты әрі терең түсіну және мазмұнын айта білу.

Құрылымдық тапсырма есепті кадамдарынан бастап орындауға арналған. Алдыңғы пункттегі тапсырма жауабы келесі пунктті шығаруда қолданыс табады. Оқушы қарапайым түсініктерді нақты ұғыну үшін өзінің тәжірибесі арқылы үйренуі өте маңызды. Яғни зерделеу және зерттеу арқылы мәселе көтеру, зерттеу бағытын болжамдармен сұрау оқушыны ынталандырады. Бұл өз кезегінде оқушыға негізгі түсініктің қалыптасуына жол ашады. Оқушының жаңа білім алуымен қатар бұрынғы білімі тереңдейді. Яғни, мәтіннің негізгі мағынасын жете түсінеді.

Құрылымдық тапсырма - оның барлық элементтері мен олардың өзара қарым-қатынасы белгілі болған тапсырмалар жиынтығы. Құрылымдалған мәселеде, оның мазмұнын нақты шешім алгоритмі бар математикалық модель түрінде көрсету мүмкін. Мұндай проблемаларды әдетте бірнеше рет шешуге тура келеді және олар әдеттегідей негізгі формулаларды қолданып, шешу жолын табуды көрсетеді.

Мысалы оқушыға өз бетінше орындауға төмендегі тапсырманы беруге болады:

а) $3x^2+10x-8$ үшмүшесін көбейткішке жіктеңіз

ә) $y=3x^2+10x-8$ функциясының

i) төбесінің координатасын,

ii) нөлдерін,

iii) графигін салыңыз.

Бұл тапсырманы орындау оқушыға қиындық туғызбайды. Кейбір оқушыларға нұсқау беріп өту керек.

Құрылымдық тапсырмаларды сыныппен шығаруда кейбір математикаға бейіні жоғары оқушыларды оқытуда жалығып кетуі мүмкін. Сол себепті тапсырманы беруде сынып оқушыларына саралау жүргізу жақсы нәтижеге жетуге болатындығын айтуға болады.

Топқа бөлу барысында оқушылар кездейсоқ топқа бөлінетін болса, олардың кейбіреуі топта немесе жұпта белсенді болмай қалуы мүмкін. Себебі топтағы пәнге қабілеті жоғары оқушы барлық жауапкершілікті өз мойнына алып, қалған оқушылар оның көлеңкесінде қалып кетеді. Жылдам ойлайтын және арнайы білімді қажет ететін оқушылар жұптасуы екінші оқушының біліміне үстүрт қарауына әкеліп соғуы мүмкін. Осыны ескере отырып, оқушыларды топқа бөлуде саралау жүргізіп алу қажет. Сараланған оқушыларға бейіндеріне сәйкес төменгі топтарға құрылымдық тапсырма түрінде шешімін табуды беруге болады. Математикаға бейіні жоғары топтарға құрылымын өздері құрып, сыни ойлау дағдыларын дамыта отырып шешімін табуға қалыптасады. Мұның тиімділігі оқушылардың проблемалар мен мақсаттарды өздіктерінен айқындауы, проблеманы шешу мен мақсатқа жетуге арналған әдіс-тәсілдерді өздіктерінен таңдауы өзін-өзі реттеуге ықпал етеді.

Мына тапсырманы орындауда жұптарға саралау жүргізіп, математикаға бейіні жоғары оқушыларға орындауға беру керек:

Фермер, ұзындығы 60 м сымның көмегімен, қойлар тұратын тіктөртбұрыш пішіндес қашаны қоршамақшы. Ол қашаның бір қабырғасына тас қабырғаны пайдаланғысы келеді, сондықтан сым қалған 3 қабырғасына қажет болады. Қораның ауданы 400 м^2 кем болмайтындай енін табыңыз.

Бұл тапсырма оқушы бойында жоғары ойлау дағдыларын дамытады. Берілген ақпараттық материалдарды жеке бөліктерге бөліп, құрылымына талдау жасап, аражігін ажырату арқылы шешімін табады.

Ал нұсқаулықты қажет ететін математикаға бейіні төменгі жұптарға төмендегідей құрылымдық тапсырмалар түрінде беру керек:

Фермер, ұзындығы 60 м сымның көмегімен, қойлар тұратын тіктөртбұрыш пішіндес қашаны қоршамақшы. Ол қашаның бір қабырғасына тас қабырғаны пайдаланғысы келеді, сондықтан сым қалған 3 қабырғасына қажет болады.

(a) Ені x м болсын. x арқылы ұзындығын өрнектеңдер.

(b) Қашаның A ауданы қандай?

(c) ауданы 400 м^2 кем болмайтындай x -тің мәндерін табыңыз.

Бұл тапсырманы орындауда оқушы нақты деректерді атайды, ақпараттарды топтастырып, қортынды жасайды. Мәліметтерді түрлендіріп, сәйкестендіру орындайды.

Сонымен қатар, математика бейіні жоғары оқушыларды нұсқаушылар түрінде басқа оқушыларды оқытуға бағыттауға болады. Оқу үдерісіне оқушылардың белсенді қатысуы өзінің болжамдары мен сұрақтарын тұжырымдап, бір-біріне кеңес береді. Өз ой-пікірлерін еш бүкпесіз айтуға, сонымен қатар басқа адамның айтқан пікіріне құрметпен қарауды үйренеді.

Құрылымдық тапсырмаларды пайдалану оқушыларға ауызша нұсқаулық беруді азайтуға әкеледі. Себебі оқушы құрылымына зерттеу жүргізе отыра өз бетінше білім алуға, тәуелсіз болуға дағдыланады. Алдыңғы алған біліміне сүйене отырып, тапсырманың әр белгісіз мәліметтерін тауып, шешімін көрсетеді. Құрылымдық тапсырмаларды оқушыларға орындату арқылы жеңілден жоғары деңгейге қарай білімін жетілдіруге және оқушының қай сатыда тұрғандығын білуге, сонымен қатар ары қарай жетелеу жұмыстарын жүргізуге болады. Құрылымдық тапсырманы орындау барысында оқушы көз алдында өзіне деңгейі ешкім айтпай-ақ көрініп тұрады. Яғни оқушы өз деңгейін біліп, қайталау, пысықтау жұмыстарын жасап отырады.

Шығармашылық мүйісі/Уголок творчества

Гиззат Адия
Атырауская обл., город Атырау
Детский сад "Дарын"
Рук.: Мусафировна Индира Жанатбергеновна

Абугалиева Сезім
Ө.Жолдасбеков атындағы №50 орта мектебі
Тараз қаласы
Жет.: Салмурзаева Салтанат Куттымуратовна

Кучубин Миша
ВКО, ТОО «Детский сад «ЛАДА»
Рук.: Марченко Лариса Александровна

Садық Нұрислам
Қостанай обл., Науырзым ауд., Қожа ауылы
«Науырзым орта мектебі» ММ
Жет.: Султанова Гулден Қонысбайқызы

Михайлишин Сергей
ГККП «Ясли-сад №24 «Солнышко»
ЗКО, город Уральск
Рук.: Шириявскова Людмила Ивановна

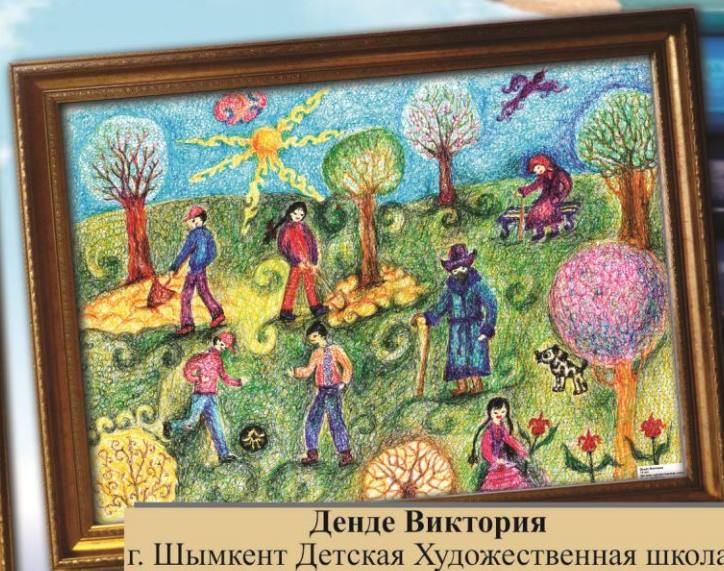
Смаилова Айя
ВКО, Семей
ДОЦ «Маленький Академик»
Рук.: Кайролла-Ахметова Ш.К.

Сысоева Валерия Олеговна
Мангистауская обл., г.Ақтау
ГКПП ясли-сад №46 «Балбұлак»
Рук.: Сельченкова Екатерина Ивановна

Советхан Алихан
Семей қаласы «Айналайын» шағын орталығы
Жет.: Болатбекова Эльмира Болатбекқызы

Денде Виктория
г. Шымкент Детская Художественная школа
Клуб «ЮНЕСКО»
Рук.: Карабаева Галия Самбиевна

Александрю София Ивановна
КТУ «Шидертинская средняя
общеобразовательная школа»
отдела образования акимата г.Экибастуза
Рук.: Харитонова Виктория Викторовна

Требования к содержанию и оформлению

Авторские права.

Высылая материалы, автор гарантирует, что

- по данной работе у автора нет обязательств перед третьими лицами, препятствующими размещению материалов;

- отправляя материал для публикации в журнале, Вы подтверждаете, что права на нее принадлежат Вам, и если возникнут проблемы с соблюдением авторских прав, то обязуетесь разрешать их самостоятельно;

Требования к содержанию и оформлению статей:

1. В структуру статьи должны входить: заглавие статьи; ФИО автора/ов; занимаемая должность; название учреждения; город/район; текст статьи; список литературы, который должен содержать лишь цитируемые в тексте работы.

2. Заглавие статьи должно быть информативным, лаконичным.

3. Статья предоставляется в редакцию журнала в электронном виде.

4. Объем статьи не должен превышать **4 страниц** формата А4, страницы должны быть целиком заполнены текстом. Шрифт 14 Times New Roman, интервал – 1,0. Поля: слева, справа, сверху, снизу – 2 см, включая таблицы, схемы, рисунки и список литературы.

5. Все формулы должны набираться в «Редакторе формул» в текстовом редакторе Word.

6. Все графики и диаграммы и прочие выстраиваемые объекты должны быть снабжены числовыми данными, обеспечивающими при необходимости их (графиков, диаграмм) достоверное воспроизведение, размер шрифта -12 пт.

7. Табличные сноски располагаются под таблицей.

8. Список литературы оформляется в конце статьи.

9. Статья сопровождается краткими аннотациями (5-7 предложений), содержащими информацию о тематике и проблематике статьи, цели ее написания.

10. Ответственность за содержание статьи несут авторы.

11. Редакционная коллегия оставляет за собой право публикации или отклонения статьи.

12. Материалы авторам не возвращаются.

13. Статьи, оформленные с нарушением требований, к регистрации не принимаются.

14. Фото не помещать в текст (сохранять отдельно в формате JPG с нумерацией от №1, №2). В тексте статьи указывать номер фото, выделяя жирным шрифтом.

15. В отдельном от статьи файле (Заявка) указываются сведения об авторе: ФИО, учёная степень, учёное звание, занимаемая должность, название учреждения, домашний адрес, контактные телефоны, e-mail.

16. Можно приложить качественную фотографию автора (в электронном виде).

17. Редакционная коллегия имеет право вернуть на доработку автору материалы при невыполнении предъявляемых требований, наличии орфографических, грамматических и стилистических ошибок, отрицательной рецензии.

18. Статья обязана сопровождаться Рецензией, с подписью автора и печатью учреждения, в которой работает рецензент (авторами рецензии могут быть, руководители МО, методисты, ППС института или вуза)

19. Материалы представляются на казахском или русском языках на электронный адрес ziat.journal@mail.ru

Требования к содержанию и оформлению методической разработки:

1. Представляемый материал (методическая разработка, конспекты) должен являться оригиналом, не опубликованным ранее в других печатных изданиях.

2. Первая страница должна содержать следующую информацию: заглавие, фамилию, имя автора, место работы (наименование организации) автора, далее следует текст.

3. В конце метод.разработки должен быть приведен список использованной литературы.

4. Материалы представляются на казахском или русском языках на электронный адрес ziat.journal@mail.ru в формате «Microsoft Word».

5. Объем текста не должен превышать **4 страниц** формата А4. Набор текста должен быть осуществлен с учетом соблюдения общепринятых стандартов (абзацные отступы, «одинарный» межстрочный интервал и тп.), тип шрифта «Times New Roman», шрифт 14, интервал – 1,0. Поля: слева, справа, сверху, снизу – 2 см.

6. Ответственность за содержание материала несут авторы.

7. Методические разработки, оформленные без соблюдения данных требований не принимаются к публикации.

8. При наличии редакционных замечаний материал так же возвращается автору на доработку.

Мазмұны мен ресімделуіне қойылатын талаптар

Авторлық құқық.

материалды ұсынғанда, автор кепілдік береді

- осы жұмыс бойынша авторда материалдарды орналастыруға кедергі келтіретін үшінші тұлғалардың алдында міндеттемелер жоқ;

- журналға материалды жариялауға жібере отырып, сіз оған деген құқық Сізге тиесілі екенін растайсыз, егер авторлық құқықты сақтауда проблемалар туындаса, оларды өз бетінше шешуге міндеттенесіз;

Мақалалардың мазмұны мен ресімделуіне қойылатын талаптар:

1. Мақала құрылымына: мақаланың атауы; автордың аты-жөні; атқаратын қызметі; мекеменің атауы; қала/аудан; мақала мәтіні; тек жұмыс мәтінінде дәйексөз келтірілетін әдебиеттер тізімі кіреді.

2. Мақаланың тақырыбы ақпаратқа толы, жинақы болуы керек.

3. Мақала журнал редакциясына электронды түрде ұсынылады.

4. Мақала көлемі А4 форматындағы 4 беттен аспауы тиіс, беттер толық мәтінмен толтырылуы тиіс. Қаріп 14 Times New Roman, интервал – 1,0. Өрістер: сол, оң, жоғарғы, төменгі – 2 см, кестелерді, сызбаларды, суреттерді және әдебиеттер тізімін қоса алғанда.

5. Барлық формулалар Word мәтіндік редакторында "Формулалар редакторында" терілуі тиіс.

6. Барлық кестелер мен диаграммалар және өзге де құрылатын объектілер сандық деректермен жабдықталуы тиіс, қаріп мөлшері -12 пт.

7. Кестелік сілтемелер кестенің астына орналастырылады.

8. Әдебиеттер тізімі мақала соңында ресімделеді

9. Мақала тақырыбы мен мәселесі, оны жазу мақсаты туралы ақпаратты қамтитын қысқаша аннотациялармен (5-7 сөйлем) сүйемелденеді.

10. Мақала мазмұнына авторлар жауап береді.

12. Редакциялық алқа мақалаларды жариялау немесе қабылдамау құқығын өзіне қалдырады.

12. Материалдар авторларға қайтарылмайды.

13. Талаптар сай келмейтін мақалалар тіркеуге қабылданбайды.

14. Суретті мәтінге орналастырмау (№1, №2 нөмірленген JPG форматында жеке сақтау). Мақала мәтінінде Фото нөмірін жазып көрсеті қажет.

15. Мақаладан бөлек файлда (өтінім) автор туралы мәліметтер көрсетіледі: аты-жөні, оқу дәрежесі, оқу атағы, атқаратын қызметі, мекеменің атауы, мекен-жайы, байланыс телефондары, e-mail.

16. Автордың сапалы суретін (электронды түрде) қоса беруге болады.

17. Редакциялық алқа қойылатын талаптар орындалмаған, орфографиялық, грамматикалық және стилистикалық қателер, теріс рецензиялар болған кезде материалдарды авторға толықтыруға, өзгертуге қайтаруға құқылы.

18. Мақалаға рецензия жазылуы керек, онда рецензия жазған автордың қолы және рецензент жұмыс істейтін мекеменің мөрі қойылуы қажет (рецензияның авторлары ӨБ жетекшілері, әдіскерлер, институттың немесе ЖОО-ның профессор-оқытушылар құрамы болуы мүмкін).

19. Материалдар қазақ немесе орыс тілдерінде электронды мекен-жайға ұсынылады **ziat.journal@mail.ru**

Әдістемелік әзірлемелердің мазмұны мен ресімделуіне қойылатын талаптар:

1. Ұсынылатын материал (әдістемелік әзірleme, конспектiлер) бұрын басқа баспа басылымдарында жарияланбаған болуы тиіс.

2. Бірінші бетте мынадай ақпарат болуы тиіс: материал тақырыбы, тегі, аты, жұмыс орны (ұйымның атауы), әрі қарай мәтін жазылады.

3. Соңында пайдаланылған әдебиеттер тізімі келтірілуі тиіс.

4. Материалдар қазақ немесе орыс тілдерінде "Microsoft Word" форматында электронды мекен-жайға ұсынылады **ziat.journal@mail.ru**.

5. Мәтін көлемі А4 форматындағы **4 беттен** аспауы тиіс. Мәтін терімі жалпы қабылданған стандарттарды (абзацтық шегіністер, жоғарылық "бір" интервал және т.б) сақтауды есепке ала отырып жүзеге асырылуы тиіс.), "Times New Roman" шрифтінің түрі, 14 шрифт, интервал – 1,0.

6. Материалдың мазмұнына авторлар жауапты

7. Осы талаптарды сақтамай ресімделген әдістемелік әзірлемелер жарияланымға қабылданбайды.

8. Орталық қойылатын талаптар орындалмаған жағдайда, орфографиялық, грамматикалық және стилистикалық қателер, болған кезде материалдарды авторға толықтыруға, өзгертуге қайтаруға құқылы.